

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ของเด็กและเยาวชนไทย ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้
3. แนวคิดเกี่ยวกับความสมานฉันท์
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

1. ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย และแตกต่างกันออกไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ลีฟรานคอยส์ อาร์ กาย (Lefrancois, R. Guy, 2000 : 5) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง ความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงขีดความสามารถที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เป็นผลลัพธ์มาจากการได้รับประสบการณ์

มอร์ริส (Morris .1990 : 178) กล่าวว่า การเรียนรู้คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อย่างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์ และการปฏิบัติฝึกฝน

คอล์ป (Kolb.1984 : 39 อ้างใน ไชยรัตน์ ปรานี.2549:35) ได้สรุปเป็นนิยามหรือความหมายของการเรียนรู้ว่า “เป็นกระบวนการซึ่งความรู้ถูกสร้างขึ้นโดยการเปลี่ยนรูป (transformation) จากประสบการณ์

ชนาธิป พลกุล (2542 : 53) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อย่างต่อเนื่อง หรือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใด ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือได้รับประสบการณ์

ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี (2542 : 4) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมต่าง ๆ อันเนื่องมาจากประสบการณ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 7) การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดี

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2545 : 6) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542:77) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึงกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ หรือมาจากการฝึกหัดซึ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจากการฝึกหัดเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เป็นผลมาจากการใช้ยาหรือสิ่งเสพติด หรืออุบัติเหตุ จะไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้

จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แนวคิด พฤติกรรมของบุคคล ที่ได้รับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดประสบการณ์ และเกิดทักษะต่าง ๆ ขึ้น

2. ลักษณะของการเรียนรู้

สมิธ (Smith อ้างถึงใน สมคิด อิศระวัฒน์.2543 : 82) ได้อธิบายลักษณะการเรียนรู้ ดังนี้

(1) การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ซึ่งอาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม คนเราจะเรียนรู้ตลอดเวลา เช่น จากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เพื่อน ที่ทำงาน การเล่นเกม หรือสื่อมวลชนต่างๆ

(2) การเรียนรู้เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ฤเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติไม่มีใครเรียนแทนกันได้ การเรียนรู้เป็นการรับผิดชอบของแต่ละบุคคล

(3) การเรียนรู้เป็นเรื่องซึ่งเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง เรื่องของความกลัว ความกระวนกระวาย และการต่อต้าน มักเป็นสิ่งที่เกิดควบคู่กับการเปลี่ยนแปลง

(4) การเรียนรู้เกี่ยวพันกับการพัฒนาของมนุษย์ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม บทบาท และสติปัญญา ตลอดช่วงเวลาในชีวิตของมนุษย์

(5) การเรียนรู้ คือ การมีประสบการณ์เรียนรู้เป็นการกระทำ จึงทำให้คนมีประสบการณ์ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เร็วกว่าเด็กเพราะมีประสบการณ์ ประสบการณ์ในอดีตจึงเป็นแหล่งข้อมูลของผู้เรียน

(6) การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองภายในตัวผู้เรียน ผู้เรียนเท่านั้นจะทราบว่าตนเองเกิดการเรียนรู้ บุคคลอื่นไม่มีทางทราบ ยกเว้นตนเอง แสดงออกให้คนอื่นทราบทั้งท่าทางและคำพูด เช่น พูดคำว่า รู้แล้ว เข้าใจแล้ว หรือท่าทางตื่นเต้น การยกมือ การปรบมือ ฯลฯ การเกิดการเรียนรู้จึงเป็นเรื่องภายในตัวของผู้เรียน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ทำกิจกรรม หรือมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ ด้วยตนเอง

3. ประเภทของการเรียนรู้

วิกอร์ ตันทวูตมิโธ (2536 อ้างถึงใน สันติสุข กฤดากร . 2541 : 40-41) แบ่งการเรียนรู้ ออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

(1) การเรียนรู้ไม่มีรูปแบบ เป็นกระบวนการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับสังคม และวัฒนธรรม บุคคลสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ค่านิยม เจตคติ ประเพณีอันเหมาะสมในวัฒนธรรมหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการทางสังคม พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลนั้นเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบโดยทั่วไป เป็นการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

(2) การเรียนรู้ที่มีรูปแบบนั้น เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะแน่นอนและมักจะเกิดขึ้นภายในสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ที่เรียกว่า สถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียนวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

มาร์ตัน และซาลโจ (Marton and Saijo อ้างถึงใน สมคิด อิศระวัฒน์. 2543 : 81) แบ่งการเรียนรู้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) การเรียนรู้แบบผิวเผิน (Surface Learning) การเรียนรู้แบบผิวเผินคือ การเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ขั้นพื้นฐาน ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปโอกาสที่จะลืมมีมาก สิ่งที่เราเรียนไม่ได้ก่อให้เกิดความคงทน (Retention) ในการเรียนรู้

(2) การเรียนรู้แบบลึก (Deep Learning) การเรียนรู้แบบลึก เป็นการเรียนซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น มีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล วิธีการเรียนดังกล่าวเน้นการปฏิบัติ สามารถทำให้ผู้เรียนจดจำได้นาน เกิดเป็นการคงทนในการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่พึงปรารถนาในการสอนผู้ใหญ่คือ การเรียนรู้แบบลึก

4. ขั้นตอนของการเรียนรู้

คอรอสไมเออร์และลิปเปิล (Klausmeier and Ripple 1971 อ้างใน กรมวิชาการ. 2544 : 4-5) ได้ระบุกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่ามี 5 ขั้นตอน 1. การรู้ว่าม้งานที่จะต้องทำ หรือปัญหาที่จะต้องแก้ 2. การตั้งเป้าหมายของงาน 3. การจัดระบบ รวบรวมสาระ และกระบวนการที่เกี่ยวข้อง 4. การฝึกปฏิบัติภายใต้เงื่อนไข หรือสภาพการณ์ที่พึงพอใจและเป็นสุข 5. การพัฒนาความสามารถที่คงที่ และความรู้ที่ชัดเจนจนถึงแก่น

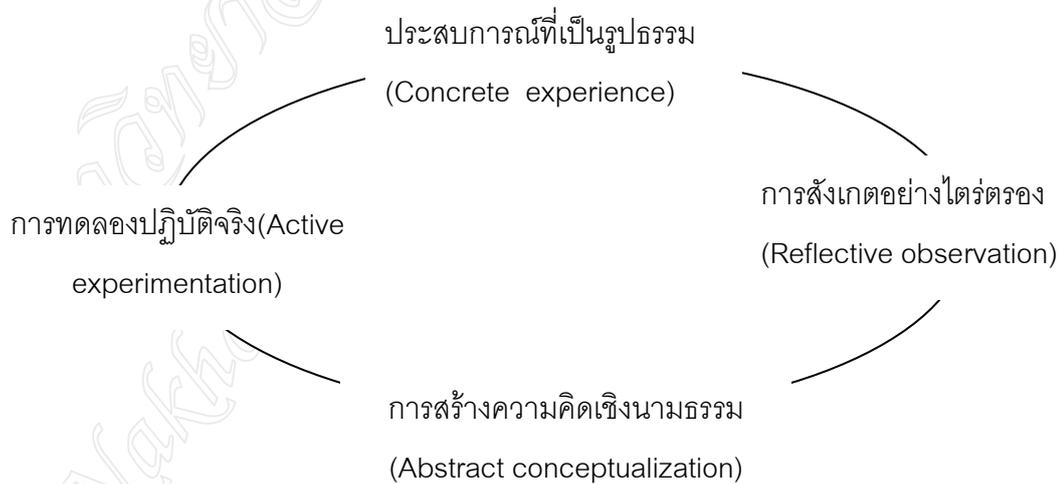
คอล์ป (Devid Kolb อ้างใน Fly ,Ketteridge and Marshall. 1999 : 26 – 27) ได้พัฒนาแนวคิดของการเรียนรู้แบบนี้เป็นวงจรการเรียนรู้ที่เป็นการสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม (cycle of concrete experience) คือ

(1) การสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม (Concrete Experience : CE) เป็นการให้ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ๆอย่างเต็มที่และอย่างเป็นอิสระ

(2) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective Observation : RO) ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการวิเคราะห์วิจารณ์สะท้อนความคิดต่อประสบการณ์ใหม่ที่รับรู้มา จากมุมมองที่หลากหลาย ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญของวงจรการเรียนรู้ เพราะว่าเป็นขั้นตอนที่ได้รับการสะท้อน การให้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้เรียนคนอื่นๆ

(3) การสร้างความคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization : AC) เป็น ขั้นตอนของกระบวนการคิดของผู้เรียน ที่ผู้เรียนต้องสร้างหรือปรับ(Form and re – form)ความรู้ ความคิดของตนเองโดยบูรณาการความรู้ความคิดที่ตนเองมีอยู่กับความรู้ความคิดหรือ ประสบการณ์ใหม่และแนวคิดทฤษฎีอย่างลึกซึ้ง

(4) การทดลองปฏิบัติจริง (Active Experimentation : AE) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้นำความรู้ความคิดดังกล่าวไปใช้ตัดสินใจ แก้ไขปัญหา ทดสอบสมมติฐานในสถานการณ์ใหม่ และ เป็นการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ และเป็นจุดเริ่มต้นของวงจรการเรียนรู้ที่ใช้สร้างความรู้ ใหม่อีกครั้งต่อไป ดังแผนภาพที่

แผนภาพที่ 2.1 แสดงวงจรการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม (cycle of concrete experience) (Fly ,Ketteridge and Marshall. 1999 : 26 – 27)

อุทุมพร จามรมาน (2540 อ้างใน กรมวิชาการ. 2544 : 4-5) ได้ระบุกระบวนการเรียนรู้ว่ามีขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การรับรู้ การคิด การประเมิน การเรียนรู้ และมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การสังเกต การสงสัย การอยากรู้คำตอบ การแสวงหา การคาดคะเน การหาข้อมูล และการตรวจสอบคำตอบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 3) ได้เสนอแนวขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

(1) สำรวจความต้องการ โดยการซักถามสังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย ทดสอบก่อนเรียน ซึ่งสำรวจ ใน 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ (1) สำรวจความต้องการ / ความสนใจของผู้เรียน (2) สำรวจพื้นฐานความรู้เดิม

(2) เตรียมการ ได้แก่ (1) เตรียมเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการเรียนรู้ เช่น วัสดุอุปกรณ์สื่ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) วางแผนการจัดกิจกรรม วางแผนการเรียนการสอน ให้เชื่อมโยงต่อเนื่องสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน (3) ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นเพื่อความเข้าใจ เช่น ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นวิเคราะห์ อภิปรายผลงาน / องค์ความรู้ที่สรุปได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิเคราะห์ อภิปรายกระบวนการเรียนรู้ (4) ประเมินผล (5) สรุปและนำไปประยุกต์ใช้

การเรียนรู้มีกระบวนการของการเกิดการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะเกิดโดยบังเอิญ เกิดด้วยตนเองหรือจากกลุ่ม มักจะเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเรื่องของบุคคล ก่อให้เกิดการพัฒนาการการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2539 อ้างใน กรมวิชาการ. 2544: 5) ได้สังเคราะห์ข้อคิดของบุคคลที่เป็นแกนนำในการปฏิรูปการศึกษาทั้งภายในกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผู้นำทางศาสนา ครู อาจารย์ นักธุรกิจ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ตลอดจนสื่อมวลชน ซึ่งแนวทางการนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกัน แต่ต่างมีจุดร่วมในทิศทางและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประมวลเป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติได้ดังนี้

(1) มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้และมีกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนถึงสิ้นอายุไข

(2) การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือ การที่มนุษย์ (1) มีความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีฉันทะในการเรียนรู้ (2) มียุทธศาสตร์ในการเรียนรู้อย่างเป็นระบบนับตั้งแต่การรู้จักแสวงหาความรู้

มีเครื่องมือในการเรียนรู้ที่หลากหลายความจำเป็นของยุคสมัย รู้จักคิด วิเคราะห์แยกแยะ ประเมินค่าของข้อมูลที่ได้รับด้วยเหตุและผล รู้จักคิดสร้างสรรค์สร้างความรู้และแนวทางเลือกใหม่ มีความสามารถ และความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขให้สำเร็จ (3) มีองค์ความรู้ที่เกิดการสังสมความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่างๆ และระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิทยาการสากล จนเกิดความรู้รอบรู้และความลุ่มลึกขึ้น ตามลำดับ (4) มีศีลธรรมที่จะกำกับการประเมินค่า การตัดสินใจ มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน จนเกิดอิสรภาพและความสงบสุข ทั้งภายในสังคมและภายในตน

(3) การศึกษาจะส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ได้ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่ (1) คำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างของผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสนับสนุนให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาศักยภาพ มีวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย ไม่สร้างความเครียด ความกดดัน (2) สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ค้นพบคำตอบ และแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยมีครูเป็น "กัลยาณมิตร" เกื้อหนุน ดูแล และแนะนำ (3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความหมาย สนองความต้องการของผู้เรียน และสานต่อจากพื้นฐานของความรู้เดิม และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของผู้เรียน (4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปัญหาจริง ประสบการณ์จริง ซึ่งจะทำให้สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ ที่เรียนรู้ สู่การมองปัญหา และแก้ปัญหาย่างเป็นองค์รวมและครบวงจร (5) ฝึกหัดให้ผู้เรียนรู้จักคิด ใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยตนเอง และในขณะเดียวกันเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนและทำงานร่วมกับผู้อื่น

สมิธ (Smith อ้างถึงใน สมคิด อิศระวัฒน์. 2543 : 82) เสนอว่า วิธีการเรียนรู้ อาจทำได้ 3 วิธี

(1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเองมีลักษณะเด่นคือ ผู้เรียนมีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีความยืดหยุ่น วิธีการเรียนรู้แบบนี้ใช้ได้เมื่อผู้เรียนมีแรงจูงใจสูง และหัวข้อที่เรียนไม่ยากจนเกินไป

(2) การเรียนรู้โดยกลุ่ม การเรียนรู้โดยกลุ่มมีลักษณะเด่นคือ ผู้เรียนพบว่าบุคคลอื่นมีความสนใจและความต้องการตรงกัน สมาชิกจะช่วยกันใช้ประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคลอื่น วิธีการแบบนี้ใช้ได้ดีเมื่อผู้เรียนต้องการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นของวิธีการเรียนรู้แบบนี้คือ ลักษณะความเป็นผู้นำของบุคคลยังไม่เหมาะสม ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นปัญหาการสื่อสาร

(3) การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา การเรียนรู้โดยสถาบันมีลักษณะเด่นคือ มีผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่กำกับดูแล มีอุปกรณ์หรือมีการสอนให้ได้ เมื่อต้องการวุฒิปับตรจากข้อมูล

ดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่าการเรียนรู้มีหลายประเภทและอาจเกิดขึ้นหลายวิธี เช่น การเรียนรู้จากกิจกรรมที่จัดขึ้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ที่จัดโดยสถาบันการศึกษา

6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

6.1 ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

พัชรี ศรีสังข์ (2551 : 43) สามารถสรุปความหมายของ การจัดการเรียนรู้ ได้คือ “กระบวนการจัดการใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ หรือได้ฝึกหัด หรือได้กระทำโดยได้รับการเสริมแรงอย่างมีประสิทธิภาพสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องและประสานงานกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นอย่างค่อนข้างถาวรกับผู้เรียน ตามขีดความสามารถที่มีได้บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้”

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 91) ได้ให้ความหมายของคำว่ากิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่า สภาพการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นเพื่อนำผู้เรียน ไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านต่างๆ จึงเป็นความสามารถ และทักษะของครูมีอาชีพในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล

อันธิรา บุญยาการ (2542 : 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการในการจัดมวดประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่ผู้เรียนโดยครู และผู้เรียนร่วมกันจัดกิจกรรม ทั้งที่เป็นกิจกรรมในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและลักษณะต่างๆที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการเรียนรู้ที่ถูกถ่ายทอดไปยังผู้เรียนอย่างมีระบบ โดยอาจถูกถ่ายทอดจากประสบการณ์ หรือความรู้ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งในด้านความรู้ และความสามารถ

6.2 ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี

พัชรี ศรีสังข์ (2551 : 49) ได้สรุปลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

ประการที่ 1 : กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเน้นความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ

ประการที่ 2 : กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนนั้นต้องเน้นให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และด้านทักษะ มีการปฏิบัติจนมีความชำนาญ

ประการที่ 3 : กิจกรรมการเรียนรู้นั้นต้องเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนไว้ในทุกวิชาและเป็นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน

ประการที่ 4 : กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดต้องมีการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงหรือจัดให้มีประสบการณ์จริง เน้นทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์เพื่อแก้ไขปัญหาและการประยุกต์ใช้ความรู้

ประการที่ 5 : กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่ได้รับในชั้นเรียนกับนอกชั้นเรียน โดยเฉพาะในชุมชน โดยสาระการเรียนรู้จะต้องมีการบูรณาการความรู้ได้อย่างสมดุล ตลอดจนต้องมีการวิจัยการจัดการเรียนรู้ที่ได้จัดให้กับผู้เรียนด้วย

ประการที่ 6 : กิจกรรมการเรียนรู้ต้องใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และจัดบรรยากาศให้เอื้อเหมาะสมต่อการเรียนรู้

สุพิน บุญชูวงศ์ (2535 : 76-77) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีว่าต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญหลายประการ ดังนี้

- (1) กิจกรรมการเรียนรู้ทุกอย่างต้องเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของการเรียน
- (2) การจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย
- (3) กิจกรรมการเรียนการสอนควรเหมาะกับวัยและความพร้อมของนักเรียน
- (4) กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีการจัดลำดับขั้นตอน เพื่อให้การเรียนรู้มีความต่อเนื่อง แต่ละกิจกรรม ควรให้มีการสืบ தொடต่อกจากการเรียนรู้ที่มีอยู่ก่อน จะต้องเป็นการจัดลำดับจากรูปธรรมไปหานามธรรม จากประสบการณ์ที่อยู่ใกล้ไปสู่ประสบการณ์ที่อยู่ไกล และจากกระบวนการคิดการทำงานอย่างง่าย ๆ ไปสู่การให้เหตุผลที่เป็นแบบแผน และเป็นนามธรรม
- (5) กิจกรรมการเรียนรู้ควรทำให้บังเกิดผลดีอย่างเต็มที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น
- (6) กิจกรรมการเรียนรู้จะต้องทำทลายความสนใจของนักเรียนให้หาสิ่งที่ยิ่งใหญ่ในสถานการณ์หนึ่งไปใช้ได้ดีกับสถานการณ์ใหม่
- (7) กิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาความคิด ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิด สืบสวนสอบสวนและแก้ปัญหาตามแนวทางของตน และต้องรู้จักประเมินความคิดของตนเองด้วย
- (8) กิจกรรมการเรียนรู้ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้หลายๆ ทาง ให้โอกาสนักเรียนได้สังเกต วิเคราะห์ และอภิปราย โดยใช้สื่อการเรียนต่างๆ มาประกอบกิจกรรม
- (9) กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีลักษณะเปิดกว้างแก่นักเรียนให้มีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งในด้านเนื้อหา และแนวความคิด

6.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างสันติภาพ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการส่งเสริมสันติภาพในโรงเรียนมีหลายวิธีด้วยกัน ดังที่ วารี พิศาลภักทรคุณ (2531 : 43-45) ได้เสนอแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างสันติภาพ โดยมีการจัดกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรมดังนี้

(1) กิจกรรมการแสดงแบบอย่างที่ดี เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กเห็นแบบอย่างที่ดี โดยธรรมชาติของเด็กแล้ว มักมีความอยากรู้อยากเห็นและสิ่งสำคัญก็คือ ชอบการเลียนแบบ เด็กจะเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเขา เช่น พ่อแม่ เมื่อเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษา ก็จะเลียนแบบครู ฉะนั้น จึงควรจัดสิ่งแสดงอย่างที่ดี ที่เอื้อต่อการปลูกฝังเจตคติหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เด็ก และครูต้องประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีโดยมีคติว่า “สอนอย่างไร ทำอย่างนั้น” นอกจากนี้ครูจะต้องสามารถหาตัวอย่างของคนดีในสังคมมาแสดงให้เด็กเห็นจริง เป็นหารแสดงแบบอย่างที่ดี อยู่เป็นประจำ ฉะนั้นครูจึงเป็นแม่พิมพ์ที่สำคัญของเด็กอย่างแท้จริง (สุมน อมรวิวัฒน์, 2527 หน้า 22)

(2) กิจกรรมการปรับพฤติกรรม เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง มีการวิเคราะห์ตนเอง รู้จักและเข้าใจผู้อื่น สามารถปรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของตนเองให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น การปรับพฤติกรรมก้าวร้าวมาเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมดังผลการวิจัยของ เพชรสุดา เพชรใส (2525, บทคัดย่อ) พบว่า เมื่อจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการศึกษาเป็นกลุ่ม นักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเป็นคนขลาดอาย เก็บตัว ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมกล้าแสดงออก ฉะนั้นในการจัดกิจกรรมจึงควรสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นกันเองและเป็นมิตร พยายามให้นักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อฝึกการพูด การแสดงออก เด็กก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น เป็นต้น

(3) กิจกรรมการลดความขัดแย้งในตนเองและระหว่างบุคคล เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กสามารถลดความขัดแย้งในจิตใจตนเอง และลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเพื่อนหรือบุคคลอื่นด้วยสันติวิธี การขจัดความขัดแย้งในตัวบุคคล เนื่องจากมีทางเลือกหลายทางให้เลือก เมื่อตัดสินใจไม่ได้ ก็จะทำให้เกิดความคับข้องใจและเกิดความขัดแย้งในจิตใจ เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมโดยไม่เป็นไปตามความเชื่อหรือเจตคติของตน ก็จะทำให้เกิดความไม่สบายใจตามทฤษฎีของ เฟสติงเจอร์ (Festinger) หรืออาจเนื่องมาจากค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนไป อันนำไปสู่ความขัดแย้งกับหลักจริยธรรมอันดีงามของสังคม ผู้สอนอาจจัดกิจกรรมได้โดยการสร้างสถานการณ์จำลอง ละคร หรือบทบาทสมมติ หรือใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

(4) กิจกรรมการสร้างเสริมคุณธรรมหลัก เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังค่านิยม และเจตคติทางด้านจริยธรรม คุณธรรม โดยใช้หลักทางพุทธศาสนาเข้ามาในการเรียนการสอน คุณธรรมหลักที่เน้นในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสันติภาพครั้งนี้ คือ ความเมตตาและปัญญา ตามพุทธภาษิตในศาสนาพุทธว่า “เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก” เมตตาเป็นเหตุให้มนุษย์คิดเกื้อกูลกัน เป็นวิธีแก้ความเกลียดชัง อิจฉาริษยา ความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว เป็นการลดความสำคัญของตัวเอง และทำตนให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่น มุ่งความสุขของผู้อื่นเป็นสำคัญ คุณธรรมอีกประการหนึ่ง คือ ให้อภัยใช้ปัญญา คือ ฝึกให้เป็นคนมีเหตุผลในการแก้ปัญหาตามหลักจริยธรรม เมื่อมนุษย์มีความเมตตาเป็นที่ตั้ง มีปัญญาในการแก้ปัญหา ก็ย่อมจะทำให้สังคมมีสันติสุข

(5) กิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล เป็นกิจกรรมที่ใช้ฝึกเพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น เพราะตามธรรมชาติแล้วมนุษย์ไม่สามารถจะอยู่คนเดียวในโลกได้ ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอยู่ตลอดชีวิต แต่มนุษย์มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ต้องฝึกให้เด็กรู้จักการยอมรับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นและเคารพในสิทธิของผู้อื่น รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนในระบอบประชาธิปไตย รู้บทบาทและปฏิบัติตามบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสม การที่บุคคลรู้จักการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข จัดกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมนันทนาการ หรือกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม สร้างความสัมพันธ์ในกลุ่ม ช่วยส่งเสริมและช่วยแก้ปัญหาในด้านมนุษยสัมพันธ์และการรับรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

6.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นหัวใจของการนำไปสู่เป้าหมายทางการศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นภาพรวมของชุดประสบการณ์ใหญ่ ตั้งแต่ขั้นตอนดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ปฏิบัติขั้นพื้นฐานหรือนอกห้องเรียน ทั้งรายบุคคล กลุ่ม หรือทางไกล (ชาวนิชย์ ยมดิษฐ์ .2548 : 388)

อาภรณ์ใจเที่ยง (2546 : 75-76) ได้ระบุถึงหลักการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

- (1) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องเจตนารมณ์ของหลักสูตร
- (2) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน
- (3) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน
- (4) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา

- (5) จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
- (6) จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ
- (7) จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม
- (8) จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน
- (9) จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
- (10) จัดกิจกรรมโดยให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง
- (11) จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลายประเภท บุญชม ศรีสะอาด ได้จำแนกกิจกรรมการเรียนออกได้ 4 ประเภท ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด.2541 : 39)

(1) กิจกรรมเดี่ยว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการจะใช้เพียงกิจกรรมเดียวก็เพียงพอ

(2) หลายกิจกรรมแบบต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามที่ต้องการ อาจต้องใช้กิจกรรมต่างๆ ตามลำดับขั้นที่กำหนด

(3) หลายกิจกรรมแบบไม่ต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามที่ต้องการ อาจต้องใช้กิจกรรมต่างๆ หลายกิจกรรมร่วมกัน โดยไม่กำหนดตายตัวว่าต้องทำกิจกรรมใด

(4) หลายกิจกรรมแบบต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามที่ต้องการอาจต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรมร่วมกัน โดยมีบางส่วนที่เป็นชุดของกิจกรรมแบบต่อเนื่องอยู่ด้วย

ทิสนา เขมมณี และคณะ (2540 อ้างใน กรมวิชาการ. 2544 : 30-40) ได้เสนอวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถจะนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ มีขั้นตอนกระบวนการและเทคนิคสำคัญที่จะนำไปปรับปรุงและใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

(1) กระบวนการสร้างความตระหนัก เป็นกระบวนการที่มุ่งฝึกให้นักเรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ รับรู้ และเห็นคุณค่าในปรากฏการณ์ และพฤติกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ที่เกิดขึ้นในสังคม

(2) กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด

(3). กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ช่วยฝึกให้นักเรียนคิดพิจารณาเพื่อการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ

(4) กระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการที่มุ่งให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน และเรียนรู้บทบาทของสมาชิกกลุ่ม

(5) กระบวนการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการที่ต้องการให้นักเรียนฝึกการคิดแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีขั้นตอน

(6) กระบวนการปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่มุ่งฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติจนเกิดทักษะอย่างมีลำดับขั้นตอน

(7) กระบวนการคณิตศาสตร์ เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยกระบวนการย่อย 2 กระบวนการ คือ กระบวนการฝึกทักษะการคิดคำนวณ และกระบวนการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโจทย์

(8) กระบวนการเรียนภาษา เป็นกระบวนการที่มุ่งให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะทางการใช้ภาษา

(9) กระบวนการสร้างเจตคติ เป็นกระบวนการที่ครูสามารถแทรกในการจัดการเรียนการสอนได้ทุกเนื้อหาวิชาโดยการเน้นให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียน ซึ่งอาจเป็นความคิด หลักการ การกระทำ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ต่างๆ

(10) กระบวนการสร้างค่านิยม เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

(11) กระบวนการเรียน ความรู้ความเข้าใจ เป็นกระบวนการที่ใช้กับการเรียนเนื้อหาเชิงความรู้เพื่อให้เกิดการรับรู้ตามความเป็นจริง

กระบวนการทั้ง 11 กระบวนที่เสนอเป็นแนวการจัดการเรียนการสอนอย่างมีวงจรโดยที่มุ่งให้นักเรียนได้เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตัวเองผ่านกระบวนการทางสมอง คือได้ร่วมในการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ และสังเคราะห์แผนเป็นแนวทางปฏิบัติ ได้ลงมือปฏิบัติ และรับรู้ผลที่เกิดขึ้นและได้นำการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์อื่นๆ จนกลายเป็นนิสัยการให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม และสร้างความคิดรวบยอดเป็นจุดร่วมสำคัญที่มีอยู่ในการสอนกระบวนการทุกแบบ ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ มีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในความคิดและการกระทำที่หลากหลาย นอกจากนั้นการเรียนรู้ต้องควบคู่ความสนุกสนาน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี 3 ซ. (ชอบ – เชื่อม – ช่วย)

6.7 กระบวนการเรียนรู้

6.7.1 กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของกาเย่

Gagné, M. Robert. (1977 : 52-59) กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของกาเย่คือ

- (1) กระบวนการของความตั้งใจ: การเลือกรับรู้ (The Process of Attending: Selective Perception)
- (2) การเก็บสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำระยะสั้น (Short-term Memory Storage)
- (3) การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้สู่ความจำระยะยาว (Encoding)
- (4) การเก็บสะสมสิ่งเร้าที่จะจดจำไว้ (Storage)
- (5) การระลึกถึงหรือเรียกความจำกลับคืนมา (Retrieval)
- (6) การตอบสนองทัว ๆ ไป (Response Generation)
- (7) การปฏิบัติพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเรียนรู้ (Performance)
- (8) การแสดงผลการเรียนรู้กลับยังผู้เรียน (Feedback) และให้การเสริมแรง (Reinforcement)

6.7.2 กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของพระพุทธองค์

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2545 : 64-65) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของพระพุทธองค์ คือ

- (1) ฟัง (สุตมยปัญญา)
- (2) จำ (สังขมยปัญญา)
- (3) คิด (จินตมยปัญญา)
- (4) ปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา)
- (5) เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง (วิปัสสนาปัญญา)

6.8 ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

6.8.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ คอล์บ (Kolb)

คอล์บ (Kolb อ้างใน รสริน พิมลบรรยงค์. 2542 : 11) ได้กำหนดรูปแบบการเรียนรู้ไว้ 4 แบบ คือ

- (1) แบบคิดอเนกมัย เน้นการเรียนรู้ขั้นที่ 1 (CE) และขั้นที่ 2 (RO) ของวงจรการเรียนรู้ บุคคลที่มีแบบการเรียนรู้แบบนี้ Kolb ให้ชื่อว่า นักคิดอเนกมัย (Diverger) เป็นคนที่มีความสามารถในการมองสถานการณ์ต่างๆ ก็คือใช้การสังเกตมากกว่าการลงมือกระทำ ถ้าบุคคล

ใดมีการเรียนเช่นนี้ พวกเขาจะชอบแสดงออกซึ่งความคิดหลากหลาย เช่น การระดมสมอง (Brain Storming) บุคคลเหล่านี้จะให้ความสนใจผู้คน และมีความสามารถสร้างจินตนาการ จากงานวิจัยของ Kolb ชื่อว่า บุคคลประเภทนี้มักมีพื้นฐานด้านมนุษยศาสตร์ และศิลปศาสตร์

(2) แบบดูดซึม เน้นการเรียนรู้ขั้นที่ 2 (OR) และขั้นที่ 3 (AC) ของวงจรการเรียนรู้บุคคลที่มีการเรียนรู้แบบนี้ Kolb ให้ชื่อว่า นักดูดซึม (Assimilation) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสรุปหลักการ โดยทำความเข้าใจกับข้อมูลที่หลากหลายในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผล ให้ความสนใจกับผู้คนและประสบการณ์จริงค่อนข้างน้อย แต่สนใจในหลักการเชิงนามธรรมมากกว่า โดยทั่วไปผู้ที่มีแบบการเรียนรู้แบบนี้ ให้ความสนใจกับความมีเหตุมีผลของทฤษฎีมากกว่าการนำเอาทฤษฎีไปใช้ในทางปฏิบัติ ดังนั้น รูปแบบการเรียนรู้นี้ จึงเป็นลักษณะของบุคคลในสาขาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน คณิตศาสตร์ มากกว่าวิทยาศาสตร์ประยุกต์

(3) แบบคิดเอहनัย เน้นการเรียนรู้ขั้นที่ 3 (AC) และขั้นที่ 4 (AE) บุคคลที่มีการเรียนรู้แบบนี้ Kolb ให้ชื่อนักคิดเอहनัย (Converger) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำแนวคิดนามธรรมไปใช้ในการปฏิบัติ สามารถสรุปวิธีที่ถูกต้องที่สุดเพียงวิธีเดียวที่จะสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้บุคคลที่มีแบบการเรียนรู้แบบนี้ชอบที่จะทำงานทางด้านเทคนิคและแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านนี้มากกว่าการสัมพันธ์กับผู้คน และเรื่องทางสังคม จากงานวิจัยของ Kolb ชื่อให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้นี้เป็นลักษณะของผู้ที่อยู่ในสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ เช่น วิศวกร

(4) แบบปรับปรุง เน้นการเรียนรู้ขั้นที่ 4 (AE) และขั้นที่ 1 (CE) บุคคลที่มีแบบการเรียนรู้แบบนี้ Kolb ให้ชื่อนักปรับปรุง (Accommodator) เป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะเรียนจากการลงมือกระทำ ชอบลงมือปฏิบัติ ชอบทดลอง จะทำงานได้ดีในสถานการณ์ที่ต้องใช้การปรับตัว บุคคลที่มีแบบการเรียนรู้แบบนี้ ชอบจัดการตามแนวที่วางไว้ให้สำเร็จ และเอาตัวเองไปพัวพันกับสถานการณ์ใหม่ที่ท้าทายอื่นๆ ต่อไป ชอบทำงานกับบุคคล นักปรับปรุง มีแนวโน้มที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการที่ตนนึกคิดขึ้นเอง มากกว่าจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล บุคคลแบบปรับปรุงเข้ากับคนง่าย แต่บางครั้งก็ไม่อดทน ใจร้อนและดั่งดัน คนกลุ่มนี้มักจะมีพื้นฐานในสาขาที่ต้องใช้การประยุกต์ และใช้เทคนิคต่างๆ เช่น นักการบริหาร นักการตลาด และพนักงาน

6.8.2 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

นักคิดในกลุ่มนี้มองธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลาง คือ ไม่ดีไม่เลว (neutral-active) การกระทำต่างๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (stimulus-response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยง

ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง กลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสนใจกับ “พฤติกรรม” มาก เพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด สามารถวัดได้และทดสอบได้ ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มนี้ ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญๆ 3 แนวด้วยกัน คือ (ทิสนา แชมมณี.2550 : 50 - 59)

(1) ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Classical Connectionism)

ธอร์นไดค์ (ค.ศ.1814-1949) เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลจะมีการลองผิดลองถูก (trial and error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้ว บุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปแบบเดียว และจะพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อยๆ โดยต้องมีกฎของการเรียนรู้ประกอบด้วย ความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ การฝึกหัดและการกระทำที่สม่ำเสมอ การนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ และ ความพึงพอใจในการเรียนรู้ นอกจากนี้ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ ยังมีหลักการจัดการศึกษา หรือการสอน ดังนี้คือ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา มีการสำรวจความพร้อมหรือการสร้างความพร้อมก่อนการสอนบทเรียน มีการฝึกฝนให้ผู้เรียนกระทำบ่อย ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้ มีการฝึกนำการเรียนรู้นั้นไปใช้บ่อย ๆ และควรมีการศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่เร้าหรือรางวัลที่ผู้เรียนพึงพอใจ

(2) ทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning Theory)

1) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบอัตโนมัติ (Classical Conditioning) ของพาฟลอฟ (Pavlov)

พาฟลอฟ (Pavlov) ได้สรุปว่า การเรียนรู้ของสิ่งมีชีวิตเกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (conditioned stimulus) ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎี คือ พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์เกิดจาก การวางเงื่อนไขที่ตอบสนองต่อความต้องการทางธรรมชาติ และเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติโดยสิ่งเร้าตามธรรมชาติจะลดลงเรื่อยๆ และหยุดลงในที่สุดหากไม่ได้รับการตอบสนองตามธรรมชาติ และจะกลับปรากฏขึ้นได้อีกโดยไม่ต้องใช้สิ่งเร้าตามธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งเร้าที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน และจะตอบสนองเหมือนกัน โดยมีแนวโน้มที่จะจำแนกลักษณะของสิ่งเร้าให้แตกต่างกันและเลือกตอบสนองได้ถูกต้อง ทั้งนี้พาฟลอฟ (Pavlov) ยังได้กล่าวถึง กฎแห่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้ (1) ความเข้มของการตอบสนองจะลดลงเรื่อยๆ หากบุคคลได้รับแต่สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอย่างเดียว หรือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขกับสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขห่างกันออกไปมากขึ้น (2) การตอบสนองที่เกิดจากการวาง

เงื่อนไขที่ลดลง สามารถเกิดขึ้นได้อีก โดยไม่ต้องใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขมาเข้าคู่ (3) เมื่อเกิดการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไขแล้ว หากมีสิ่งเร้าคล้ายๆ กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขมากระตุ้น อาจทำให้เกิดการตอบสนองที่เหมือนกันได้ (4) หากมีการใช้สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขหลายแบบ แต่มีการใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขเข้าคู่กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ก็สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยสามารถแยกความแตกต่างและเลือกตอบสนองเฉพาะสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเท่านั้นได้ นอกจากนี้ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบอัตโนมัติ ยังมีหลักการจัดการศึกษา / การสอน คือ การนำความต้องการทางธรรมชาติของผู้เรียนมาใช้เป็นสิ่งเร้าสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีใช้วิธีเสนอสิ่งที่จะสอนไปพร้อมๆ กับสิ่งเร้าที่ผู้เรียนชอบตามธรรมชาติ การนำเรื่องที่เคยสอนไปแล้วมาสอนใหม่สามารถช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามที่ต้องการได้ การจัดกิจกรรมการเรียนให้ต่อเนื่องและมีลักษณะคล้ายคลึงกันสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น เพราะมีการถ่ายโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ การเสนอสิ่งเร้าให้ชัดเจนในการสอน จะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และตอบสนองได้ชัดเจนขึ้นหากต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดควรมีการใช้สิ่งเร้าหลายแบบ แต่ต้องมีสิ่งเร้าที่มีการตอบสนองโดยไม่มีเงื่อนไขควบคู่อยู่ด้วย

2) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของวัตสัน (Watson)

ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของวัตสัน (Watson) มี ทฤษฎีการเรียนรู้ พฤติกรรมเป็นสิ่งที่สามารถควบคุมให้เกิดขึ้นได้ โดยการควบคุมสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขให้สัมพันธ์กับสิ่งเร้าตามธรรมชาติ และการเรียนรู้จะคงทนถาวรหากมีการให้สิ่งเร้าที่สัมพันธ์กันนั้นควบคู่กันไปอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อสามารถทำให้เกิดพฤติกรรมใดๆ ได้ก็สามารถลดพฤติกรรมนั้นให้หายไปได้ นอกจากนี้ วัตสัน (Watson) ยังได้กล่าวถึง หลักการจัดการศึกษา / การสอน ดังนี้ ในการสร้างพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดขึ้นในผู้เรียนควรพิจารณาสิ่งจูงใจหรือสิ่งเร้าที่เหมาะสมกับภูมิหลังและความต้องการของผู้เรียนมาใช้เป็นสิ่งเร้าควบคู่ไปกับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข ส่วนการลบพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา สามารถทำได้โดยหาสิ่งเร้าตามธรรมชาติที่ไม่ได้วางเงื่อนไขมาช่วย

3) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่อง (Contiguous Conditioning)

ของกัทธรี

กัทธรี (Guthrie ค.ศ.1886-1959) กล่าวว่า การเรียนรู้เมื่อเกิดขึ้นแล้วแม้เพียงครั้งเดียว ก็นับว่าได้เรียนรู้แล้ว ไม่จำเป็นต้องทำซ้ำอีก กฎการเรียนรู้ของกัทธรี โดยมีทฤษฎีการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมที่กระทำซ้ำเกิดจากการที่กลุ่มสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมแบบเก่านั้นกลับมาอีก การเรียนรู้เกิดขึ้นได้แม้เพียงครั้งเดียว เมื่อมีสภาวะสิ่งเร้ามากระตุ้น อินทรีย์จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกมา หากการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์แล้ว ในสภาพการณ์ใด

สภาพการณ์หนึ่ง เมื่อมีสภาพการณ์ใหม่เกิดขึ้นอีก บุคคลจะกระทำเหมือนที่เคยได้กระทำในครั้ง
 สุดท้ายที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้นั้นไม่ว่าจะผิดหรือถูกก็ตาม และ การเรียนรู้เกิดจากการตั้งใจ
 มากกว่าการเสริมแรง ส่วนหลักการจัดการศึกษา / การสอน ของทฤษฎีการวางเงื่อนไข
 แบบต่อเนื่อง มีดังนี้ ขณะสอนครูควรสังเกตการณ์กระทำหรือการเคลื่อนไหวของนักเรียนที่กำลัง
 เกี่ยวพันกับสิ่งเร้าใด ถ้าครูให้สิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวนั้นน้อยกว่าก็จะไม่สามารถเปลี่ยน
 การกระทำของเด็กได้ ในการสอน ควรวิเคราะห์งานออกเป็นส่วนย่อยๆ และสอนหน่วยย่อย
 เหล่านั้นให้เด็กสามารถตอบสนองอย่างถูกต้องจริงๆ หรือได้รับการเรียนรู้ที่ถูกต้องในทุกๆ หน่วย
 ในการจบบทเรียน ไม่ควรปล่อยให้เด็กเรียนจบการเรียนรู้โดยได้รับคำตอบ
 ผิดๆ หรือแสดงอาการตอบสนองผิดๆ เพราะเขาจะเกิดการกระทำครั้งสุดท้ายไว้ในความทรงจำ ใช้
 เป็นแบบแผนในการทำงานเป็นนิสัย การสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นสิ่งสำคัญช่วยให้ผู้เรียน
 ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ในการสอนจึงควรมีการจูงใจผู้เรียน

4) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบโอเปอเรนต์ (Operant Conditioning)

ของสกินเนอร์ (Skinner)

สกินเนอร์ (Skinner) ได้ทำการทดลอง ซึ่งสามารถสรุปทฤษฎีการเรียนรู้
 การกระทำใดๆ ถ้าได้รับการเสริมแรง จะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการ
 เสริมแรง แนวโน้มที่ความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไปในที่สุด การเสริมแรงที่
 แปรเปลี่ยนทำให้การตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็ว
 และลืมเร็ว การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่ออินทรีย์กระทำพฤติกรรมที่ต้องการ สามารถช่วยปรับ
 หรือปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ ส่วนหลักการจัดการศึกษา / การสอน ของทฤษฎีการวางเงื่อนไข
 แบบโอเปอเรนต์ (Operant Conditioning) ของสกินเนอร์ (Skinner) มีดังนี้ ในการสอน การให้
 การเสริมแรงหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของเด็กจะช่วยเพิ่มอัตราการตอบสนองที่เหมาะสมนั้น
 การเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบ หรือเปลี่ยนรูปแบบการเสริมแรงจะช่วยให้การ
 ตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร การลงโทษที่รุนแรงเกินไป มีผลเสียมาก ผู้เรียนอาจไม่ได้เรียนรู้
 หรือจำสิ่งที่เรียนได้เลย ควรใช้วิธีการงดการเสริมแรงเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ หาก
 ต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือปลูกฝังนิสัยให้แก่ผู้เรียน การแยกแยะขั้นตอนของปฏิกิริยา
 ตอบสนองออกเป็นลำดับขั้น โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน

5) ทฤษฎีการเรียนรู้ของฮัลล์ (Hull's Systematic Behavior Theory)

ฮัลล์ (Hull) ได้สรุปทฤษฎีการเรียนรู้ ดังนี้ ถ้าร่างกายเมื่อยล้า การเรียนรู้
 จะลดลง เมื่อมีสิ่งเร้ามากกระตุ้น แต่ละคนจะมีการตอบสนองต่างๆ กัน ในระยะแรกการแสดงออก

มีลักษณะง่าย ๆ ต่อเมื่อเรียนรู้มากขึ้นก็สามารถเลือกแสดงการตอบสนองในระดับที่สูงขึ้น หรือ ถูกต้องตามมาตรฐานของสังคม และเมื่อผู้เรียนยิ่งใกล้บรรลุเป้าหมายเท่าใดจะมีสมรรถภาพในการตอบสนองมากขึ้นเท่านั้น การเสริมแรงที่ให้ในเวลาใกล้เป้าหมายจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ส่วนหลักการจัดการศึกษา / การสอนของทฤษฎีการเรียนรู้ของฮิวลส์ ได้แก่ ในการจัดการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงความพร้อม ความสามารถและเวลาที่ผู้เรียนจะเรียนได้ดีที่สุด ผู้เรียนมีระดับของการแสดงออกไม่เท่ากัน ในการจัดการเรียนการสอน ควรให้ทางเลือกที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนจะได้สามารถตอบสนองตามระดับความสามารถของตน การให้การเสริมแรงในช่วงที่ใกล้เคียงกับเป้าหมายมากที่สุด จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

6.8.3 ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลผลข้อมูล

ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการประมวลผลสารสนเทศ เป็นทฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ ให้ความสำคัญกับการทำงานของสมองมนุษย์ มีความหมายคล้ายคลึงกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ (ทศนา แชมณี.2545 ก:80-81)

การเรียนรู้ของมนุษย์ ได้เปรียบเทียบการทำงานของคอมพิวเตอร์กับการทำงานของสมอง มีการทำงานเป็นขั้นตอนดังนี้การรับข้อมูล (Input) โดยผ่านอุปกรณ์หรือเครื่องรับข้อมูล การเข้ารหัส (Encoding) โดยอาศัยชุดคำสั่งหรือซอฟต์แวร์ (Software) การส่งข้อมูลออก (Output) โดยผ่านทางอุปกรณ์ คลอสมีย์ร์ ได้อธิบายกระบวนการประมวลผลข้อมูลของมนุษย์ เริ่มจากการที่มนุษย์รับสิ่งเร้าเข้ามาทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 สิ่งเร้าที่รับเข้ามาจะได้รับการบันทึกไว้ในความจำระยะสั้น ซึ่งการบันทึกนี้จะขึ้นอยู่กับ การรู้จัก (Recognition) และความใส่ใจ (Attention) ของบุคคลที่รับสิ่งเร้า บุคคลจะเลือกรับสิ่งเร้าที่ตนรู้จักและสนใจ และสิ่งเร้าเหล่านั้นสามารถเก็บไว้ใช้ภายหลังที่หน่วยความจำระยะยาว โดยข้อมูลนั้นจะต้องผ่านการเข้ารหัส (Encoding) ด้วยเทคนิคต่าง ๆ เมื่อข้อมูลข่าวสารถูกเก็บไว้ในหน่วยความจำระยะยาว การเรียกใช้ข้อมูลของบุคคล จำเป็นต้องทำการถอดรหัสข้อมูล (Decoding) จากความจำระยะยาวนั้น และส่งต่อไปสู่ตัวก่อกำเนิดพฤติกรรมตอบสนองซึ่งจะเป็นแรงขับหรือกระตุ้นให้บุคคลมีการเคลื่อนไหวหรือการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลผลข้อมูล ในการเรียนการสอน มีดังนี้ (ทศนา แชมณี .2545 ก : 84-85)

(1) เนื่องจากการรู้จัก มีผลต่อการรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากเรารู้จักสิ่งนั้นมาก่อนเรามักจะเลือกรับรู้สิ่งนั้น และนำไปเก็บไว้ในหน่วยความจำต่อไป ในการนำเสนอสิ่งเร้าที่

ผู้เรียนรู้จักหรือมีข้อมูลอยู่แล้ว จะสามารถช่วยให้ผู้เรียนหันมาใส่ใจและรับรู้สิ่งนั้น ซึ่งผู้สอนสามารถเชื่อมโยงไปถึงสิ่งใหม่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นได้

(2) เนื่องจากความใส่ใจของบุคคล เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการรับข้อมูล เข้ามาไว้ในความจำระยะสั้น ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน ควรจัดสิ่งเร้าในการเรียนรู้ให้ตรงกับ ความสนใจของผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนใส่ใจและรับรู้สิ่งนั้นและนำไปเก็บไว้ในความจำ ระยะสั้นต่อไป

(3) เนื่องจากข้อมูลที่ผ่านมาการรับรู้แล้วจะถูกนำไปเก็บไว้ในความจำระยะสั้น ทั้งนี้ นักจิตวิทยาการศึกษาพบว่า จะคงอยู่เพียง 15 – 30 วินาทีเท่านั้น ดังนั้นหากต้องการที่จะ จำสิ่งนั้นนานกว่านี้จำเป็นต้องใช้วิธีการต่าง ๆ ช่วย เช่น การท่องซ้ำกันหลาย ๆ ครั้งหรือการจัดสิ่ง ที่ จำให้เป็นหมวดหมู่ ง่ายแก่การจำ เป็นต้น

(4) หากต้องการจะให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาสาระใด ๆ เป็นเวลานาน ๆ สาระ นั้นจะต้องได้รับการเข้ารหัสเพื่อนำไปเข้าหน่วยความจำระยะยาว วิธีการเข้ารหัสสามารถทำได้ หลายวิธี เช่น การท่องจำซ้ำ ๆ การทบทวน หรือการใช้กระบวนการขยายความคิด (Elaborative Operations Process) ซึ่งได้แก่ การเรียบเรียง ผสมผสาน ขยายความ และการสัมพันธ์ความรู้ ใหม่กับความรู้เดิม

(5) ข้อมูลที่เก็บไว้ในหน่วยความจำระยะสั้นหรือระยะยาวแล้ว สามารถเรียก ออกมาใช้งานได้โดยผ่าน “Effector” ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมทางวาจาหรือการกระทำ ทำให้ บุคคลแสดงความคิดภายในออกมาเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ การที่บุคคลไม่สามารถใช้ ประโยชน์จากข้อมูลที่เก็บไว้ อาจจะเป็นเพราะ ไม่สามารถเรียกข้อมูลให้ขึ้นถึงระดับจิตสำนึกได้ (Conscious Level) หรือ เกิดการลืมขึ้น

(6) เนื่องจากกระบวนการต่าง ๆ ของสมองได้รับการควบคุมโดยหน่วยบริหาร ควบคุมอีกชั้นหนึ่ง (Executive Control of Information Processing) ซึ่งเปรียบได้กับโปรแกรม สิ่งงานคอมพิวเตอร์ การที่ผู้เรียนรู้ตัวและรู้จักการบริหารควบคุมกระบวนการทางปัญญาหรือ กระบวนการคิดของตนจะสามารถทำให้บุคคลนั้น สามารถสั่งงานให้สมองกระทำต่าง ๆ ทำให้ ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้

6.8.4 ทฤษฎีพหุปัญญา

การ์ดเนอร์ (Gardner อ้างถึงในทิตินา แชมณี .2545 ก: 85) ได้นำเสนอทฤษฎี พหุปัญญา ได้ให้นิยามคำว่า “เชาว์ปัญญา” (Intelligence) หมายถึง ความสามารถในการ แก้ปัญหาในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ จะมี

ความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง รวมทั้งความสามารถในการตั้งปัญหาเพื่อจะหาคำตอบและเพิ่มพูนความรู้ เซอร์ปัญญาของคนตามแนวคิดของการ์ดเนอร์ ประกอบด้วย 8 ด้านดังนี้ 1) เซอร์ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) 2) เซอร์ปัญญาด้านคณิตศาสตร์หรือการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (Logical- Mathematical Intelligence) 3) สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Intelligence) 4) เซอร์ปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) 5) เซอร์ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily-Kines-Thetic Intelligence) 6) เซอร์ปัญญาด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) 7) เซอร์ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) 8) เซอร์ปัญญาด้านความเข้าใจธรรมชาติ (Naturalist Intelligence)

เซอร์ปัญญาแต่ละด้าน จะถูกควบคุมโดยสมองส่วนต่าง ๆ กัน ดังนั้นหากสมองส่วนใดถูกทำลาย ความสามารถในด้านที่สมองส่วนนั้นควบคุมอยู่ จะได้รับความกระทบกระเทือนหรือเสียไปด้วย อย่างไรก็ตามเซอร์ปัญญาแต่ละด้านจะทำงานในลักษณะผสมผสานกันไป ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำอยู่ต้องการสติปัญญาส่วนไหนบ้าง เซอร์ปัญญาของบุคคลทุกด้านเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดกรรมพันธุ์ ดังนั้นเซอร์ปัญญาแต่ละด้านจึงแสดงออกในระดับพื้นฐานที่เหมือนกันทุกแห่ง โดยเป็นอิสระจากอิทธิพลทางการศึกษาและวัฒนธรรม ซึ่งความสามารถนี้จะแสดงอย่างเด่นชัดในช่วงปีแรกของชีวิต และต่อ ๆ มาจะค่อย ๆ พัฒนาโดยการสัมพันธ์กับระบบสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แสดงออกทางเสียงเพลง การวาดภาพ ข้อเขียน เรื่องราว เป็นต้น และการพัฒนาจะค่อย ๆ เพิ่มระดับความซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ จะแสดงออกผ่านทางกิจกรรมและการประกอบอาชีพต่าง ๆ

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมปัญญาหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน และสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดการเรียนรู้เน้นการส่งเสริมเอกลักษณ์ของผู้เรียน ค้นหาเอกลักษณ์ของตน ภาควุฒิใจในเอกลักษณ์ของตน และเคารพในเอกลักษณ์ของผู้อื่น รวมทั้งเห็นคุณค่าและเรียนรู้ที่จะใช้ความแตกต่างของบุคคลให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง เห็นคุณค่าในตนเองและเคารพผู้อื่น อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล มีการประเมินผลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมความสามารถในการแก้ปัญหาที่ต้องใช้ปัญญาหลาย ๆ ด้าน

6.8.5 ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน

ทิสนา แชมณี . (2545 ก : 96-97) กล่าวว่า แนวคิดของทฤษฎีนี้คือ การเรียนรู้ที่ดีเกิดจากการสร้างพลังความรู้ในตนเอง และด้วยตนเองของผู้เรียน หากผู้เรียนได้มีโอกาสได้สร้าง

ความคิด และนำความคิดของตนเองไปสร้างสรรค์ชิ้นงานโดยอาศัยสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม จะทำให้เห็นความคิดนั้นเป็นรูปธรรม และเมื่อผู้เรียนสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมา ก็จะหมายถึงการสร้างความรู้ขึ้นในตนเอง ความรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นด้วยตนเองนี้ จะมีความหมายต่อผู้เรียน จะอยู่คงทน ผู้เรียนจะไม่ลืมง่ายและจะสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนเองได้ดี และความรู้ที่สร้างขึ้นมาเองนี้ ยังจะเป็นฐานให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ใหม่ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนการสอน เนื่องจากทฤษฎีนี้มีเอกลักษณ์ในด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยี วัสดุ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการให้ผู้เรียนสร้างสาระการเรียนรู้ และผลงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง และสื่อธรรมชาติและวัสดุทางศิลปะสามารถนำมาใช้เป็นการสร้างสาระการเรียนรู้และผลงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง และผู้เรียนจะต้องมีบรรยากาศที่มีทางเลือกหลายทาง ตามความสนใจ และเป็นบรรยากาศที่มีความเป็นมิตร เป็นกันเอง มีสภาพแวดล้อมที่ดีโดยมีความแตกต่างกันในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ เชื้อให้มีการช่วยเหลือกัน เพื่อการพัฒนาทักษะทางสังคม

6.8.6 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ทิสนา แชมณี (2545 ก. 98-100) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือคือ การเรียนเป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อนไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม ทฤษฎีนี้มีความสนใจในความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน โดยที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนจะมี 3 ลักษณะคือ ลักษณะการแข่งขัน ลักษณะต่างคนต่างเรียนและลักษณะร่วมมือกัน องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบ 5 ประการดังนี้ 1) การพึ่งพาเกื้อกูลกัน 2) การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด 3) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิก 4) การใช้ทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย 5) การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม ผลดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือคือ ผู้เรียนมีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายในการเรียนการสอนมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนการสอน ครูสามารถนำหลักการของการเรียนรู้แบบร่วมมือไปจัดการเรียนการสอนได้ โดยการพยายามจัดกลุ่มการเรียนรู้ให้มีองค์ประกอบครบทั้ง 5 ประการ และใช้เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ในการช่วยให้องค์ประกอบทั้ง 5 สัมฤทธิ์ผล

การเรียนแบบร่วมมือสามารถนำไปใช้ในการเรียนทุกวิชาและทุกระดับชั้น และจะมีประสิทธิผลยิ่งกัยกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านต่อไปนี้ การสังเกต การวางแผน การค้นคว้า การตั้งคำถาม การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล การถ่ายทอดความคิดเพื่อการสื่อสารเพื่อผู้อื่นเข้าใจในความคิดของตน การตัดสินใจ การประเมินผล การระดม

ความคิด การแก้ปัญหา การกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ การคิดแบบหลากหลาย การปฏิบัติภารกิจที่ซับซ้อน การเน้นคุณภาพงาน การสร้างเสริมประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม การสร้างนิสัยการรับผิดชอบร่วมกัน และความร่วมมือภายในกลุ่ม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้

1. ความหมายของรูปแบบการเรียนรู้

นีลีย์ (Neeley.1997 quoted in Goldberg.2000 : 3) ได้กล่าวถึง รูปแบบการเรียนรู้ ว่าเป็นวิธีการที่บุคคลใช้ในสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพทางสังคม การรู้คิด อารมณ์ ความรู้สึก และลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล โดยรูปแบบการเรียนรู้สามารถยืดหยุ่นได้ แต่พฤติกรรมที่แสดงออกจะมีลักษณะชัดเจน

แอบรูสเคโต (Abruscato 2000 : 32) ได้กล่าวว่ารูปแบบการเรียนรู้คือวิธีการที่แต่ละคนใช้ในการเรียนรู้โดยวิธีที่นำมาใช้นั้นจะเป็นวิธีเฉพาะของแต่ละคน

ดันน์ และ คณะ (Dunn and Others 1981 : 373) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของรูปแบบการเรียนรู้ว่าจะไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะของตัวผู้เรียนและบิดามารดาพร้อมทั้งยืนยันว่ารูปแบบของการเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นได้แต่ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร

ทิสนา แชมมณี (2545 : 218 – 221) สรุปความหมายของ รูปแบบการเรียนการสอน คือ สภาพลักษณะของการเรียนการสอน ที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีการสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ”

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง (2545:55) ได้ให้คำจำกัดความของรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ โดยกล่าวว่ารูปแบบการเรียนรู้ หมายถึง ลักษณะของบริบทและสิ่งแวดล้อม สภาพเงื่อนไขต่างๆ ในการเรียนของนักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดี

ธอร์เนล (Thornell.1968 อ้างถึงใน ธันยวิช วิเชียรพันธ์.2543 : 10) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้เป็นกระบวนการเฉพาะตัวทางการเรียนรู้ และเป็นวิธีการเฉพาะตัวที่บุคคลใช้แก้ปัญหา โดยแม้จะเป็นการเรียนรู้ในเรื่องเดียวกัน หรือการแก้ปัญหาในสถานการณ์เดียวกันก็ตาม แต่ละบุคคลจะใช้วิธีแก้ปัญหาแตกต่างกันไป

สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้ หมายถึง แบบแผน โครงสร้างในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นกระบวนการสร้างเสริมจิตลักษณะให้แก่ผู้เรียนโดยมีองค์ประกอบของรูปแบบคือ หลักการของรูปแบบ เป้าหมายของรูปแบบ ขั้นตอนของรูปแบบ การวัดและการประเมินผล และการนำรูปแบบไปใช้

2. ความสำคัญของรูปแบบการเรียนรู้

คีฟธ์ (Keefe 1984 : 61) ได้ชี้ประโยชน์ของการวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเป็นนวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอนแบบหนึ่งที่เป็นเครื่องมือชนิดใหม่ในการปฏิบัติงาน เป็นแนวทางใหม่ในการพิจารณาถึงกระบวนการเรียนการสอนและแนวคิดของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนั้นยังเป็นพื้นฐานในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน เพื่อทำการวิเคราะห์ลักษณะของผู้เรียนแต่ละคนด้วย นอกจากนี้ยังอธิบายเพิ่มว่ารูปแบบการเรียนรู้จะสามารถบอกได้ว่านักเรียนผู้นั้นจะเรียนอะไรได้ดีที่สุดด้วยวิธีการใดและสะท้อนให้เห็นการพัฒนาของบุคลิกภาพ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์ (2545 : 18-19) กล่าวว่า การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นการให้ความสนใจในเรื่อง ความแตกต่างระหว่างบุคคลและเป็นการเตรียมหนทางไปสู่การเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้นักเรียน เรียนรู้ได้เร็วและง่ายขึ้น และยังได้กล่าวถึงความสำคัญของรูปแบบการเรียนรู้ไว้ว่า รูปแบบการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอนแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ในการพิจารณาถึง กระบวนการเรียนการสอน การวินิจฉัยรูปแบบการเรียนรู้ ของนักเรียนจะนำไปสู่ การคาดคะเนการสอนที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล โดยอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลรวมทั้งทำให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนและอาจทำให้เกิดผลดีตามมาคือ ผู้เรียนมีความสามัคคีและเอาใจใส่ต่อกันอีกด้วย

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเรียนรู้

เอจเจน และ ควอร์ซาค (Eggen and Kauchak.1992 : 190) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่แต่ละคนชอบว่าประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน คือ

(1) ด้านสภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ ความดังของเสียง ความสว่างของแสง ระดับอุณหภูมิ และการจัดที่นั่งในห้องเรียน โดยผู้เรียนมีความต้องการสิ่งเหล่านี้แตกต่างกัน

(2) ด้านสิ่งเร้าทางกายภาพ (Physical Stimuli) ได้แก่ ช่วงเวลาที่ผู้เรียนสามารถเรียนหรือทำกิจกรรมได้ดีที่สุด รวมทั้งความยาวนานของความตั้งใจหรือความสนใจที่จะเรียนหรือทำงานที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนั้นความรู้สึกทางอารมณ์ของผู้เรียนก็มีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบการเรียนรู้ด้วย

(3) ด้านโครงสร้างและปัจจัยสนับสนุน (Structure/Support) ได้แก่ ความต้องการให้มีการตรวจสอบการทำงาน บางคนชอบทำงานอย่างอิสระ ในขณะที่บางคนต้องการความช่วยเหลือจากผู้สอน ความต้องการด้านแรงจูงใจ บางคนมีแรงจูงใจภายในตนเองสูง แต่บางคนต้องการแรงจูงใจจากภายนอก เช่น ต้องการรางวัลตอบแทนหรือทำงานโดยมีการกำหนดเวลาที่แน่นอน

เกอเสริท และ ดันน์ (Geisert and Dunn 1991 : 219-220) ได้อธิบายว่าผู้เรียนจะมีรูปแบบการเรียนรู้เป็นแบบใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่

(1) ด้านสภาพแวดล้อม (Environment) เช่น เสียง แสง อุณหภูมิ และการจัดที่นั่งในชั้นเรียน

(2) ด้านอารมณ์ (Emotional) เช่น แรงจูงใจ ความพยายาม รับผิดชอบ

(3) ด้านสังคม (Sociological) เช่น การทำงานคนเดียว ทำงานเป็นคู่หรือเป็นกลุ่มหรือเป็นกลุ่มความต้องการบรรยากาศในการทำงานแบบเคร่งเครียด หรือสบายๆ แบบเป็นกันเอง

(4) ด้านสภาพร่างกาย (Physical) เช่น สมรรถภาพร่างกาย ความต้องการพักผ่อน การเคลื่อนไหวร่างกายในขณะที่กำลังเรียน รวมทั้งช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

(5) ด้านจิตวิทยา (Psychological) เช่น วิสัยทัศน์ ความสามารถในการใช้สมองซีกซ้ายรวมถึงบุคลิกลักษณะของผู้เรียนแต่ละคน เช่น เป็นคนที่มีความสุขุมรอบคอบหรือเป็นคนที่ไม่เร่งรีบด่วนตัดสินใจ

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542 : 81-82) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีผลต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย

(1) วุฒิภาวะ (Maturity) หมายถึง ลำดับขั้นของความเจริญงอกงาม หรือพัฒนาการของแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งเร้าหรือการฝึกฝนใดๆ วุฒิภาวะของแต่ละบุคคลจะพัฒนาไปตามลำดับวัย ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ วุฒิภาวะเป็นภาวะสุขถึงขีด หรือบรรลุถึงขั้นสุดยอดของการเจริญเติบโตเต็มที่ในระยะเวลาใดระยะหนึ่งและพร้อมที่จะประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้เหมาะสมกับวัยซึ่งการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามธรรมชาตินี้ไม่จัดว่าเป็นการเรียนรู้ แต่จะช่วยส่งเสริมความรู้อแก่ผู้เรียน ดังนั้นครูจึงต้องยอมรับความจริงว่าเด็กไม่สามารถเรียนรู้ได้ถ้ายังไม่ถึงขั้นวุฒิภาวะที่จะเรียนรู้และจำเป็นต้องรอคอย แต่ระหว่างที่คอยนั้น อาจมีการฝึกเพื่อเตรียมความพร้อม โดยฝึกทักษะเบื้องต้นให้เหมาะสมกับวัย

(2) ความพร้อม (Readiness) เป็นภาวะที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างบังเกิดผล ซึ่งความพร้อมนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะ (Maturity) ทางร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ นอกจากนี้ความพร้อมทางการเรียนรู้อย่างขึ้นกับ การฝึกฝนเตรียมตัวตลอดถึงความสนใจ ที่จะเรียนรู้ในสิ่งนั้น

ความพร้อมเป็นปัจจัยความสำคัญประการหนึ่งที่ครูจะคำนึงถึงในการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทักษะอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างรวดเร็วและเกิดผลดีเด็กจะต้อง มีความพร้อมและ ถ้าเด็กถูกบังคับให้รู้สิ่งใดในขณะที่เด็กยังไม่มีความพร้อม เด็กก็จะเกิดความคับข้องใจและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

(3) แรงจูงใจ (Motivation) เป็นความปรารถนาที่จะเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้และแรงจูงใจจะก่อให้เกิดพฤติกรรมเนื่องจากมีแรงผลักดันเกิดขึ้น ดังนั้นในการเรียนการสอน ครูจำเป็นต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะช่วยเรียนรู้ก่อน จึงทำให้การเรียนรู้นั้นได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

(4) การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นการกระตุ้นให้คนเรากระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก ซึ่งสกินเนอร์ (Skinner) ได้เน้นถึงการเสริมแรงว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ โดยกล่าวว่า พฤติกรรมใดก็ตามที่ได้รับการเสริมแรงอินทรีย์ก็มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกทั้งนี้ เพราะพฤติกรรมของมนุษย์เป็นระบบของความเกี่ยวเนื่องระหว่างสิ่งเร้า การประสานสัมพันธ์และ ปฏิกริยาตอบสนอง ดังนั้นเมื่ออินทรีย์ได้แสดงพฤติกรรมออกมาและได้รับการเสริมแรง อินทรีย์จะรู้สึกพึงพอใจ และการเสริมแรงนั้นจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า กับปฏิกริยาตอบสนองมากขึ้น อินทรีย์จึงแสดงพฤติกรรมนั้นบ่อยขึ้น

(5) การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ เพราะเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า การเรียนรู้สิ่งใหม่บางอย่างถ้าได้อาศัยประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้การเรียนรู้สิ่งใหม่นั้นดีขึ้นเพราะเกิด การถ่ายโยง ความรู้ในครั้งก่อนมาใช้ในการเรียนรู้ใหม่ จึงทำให้การเรียนรู้สิ่งใหม่ได้เร็วขึ้น

4. สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน

โซริสัน (Sorenson and et, 1996 : 47) กล่าวว่า ถ้าผู้สอนต้องการให้โอกาสแก่ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จควรปฏิบัติดังนี้

- (1) นำการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบมาใช้ในบทเรียน
- (2) ทำความเข้าใจและตระหนักว่ารูปแบบการเรียนรู้ของผู้สอนมีผลต่อรูปแบบการสอนของตัวผู้สอน (Teaching Styles) อย่างไร
- (3) ช่วยพัฒนาผู้เรียนโดยเปลี่ยนความชอบในการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งเพียงแบบเดียวให้กลายเป็นใช้หลายๆ แบบ เพื่อที่จะได้ประโยชน์ในการนำไปใช้ในการเรียนกับครูซึ่งมีแบบการสอนแตกต่างกันไปในแต่ละคน

เดวิส (Davis 1993 : 189-190) ได้เสนอข้อคิดเกี่ยวกับการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้อย่างไร โดยผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนดังนี้

(1) ต้องทำความเข้าใจและรู้ว่ารูปแบบของตัวผู้สอนเองเป็นอย่างไรและมีผลต่อวิธีการสอนของตัวเองอย่างไร

(2) ไม่ควรพยายามที่จะจับคู่วิธีการสอนของตัวผู้สอนกับแบบการเรียนของนักเรียน เพราะไม่มีรายงานวิจัยว่าการที่ผู้สอนใช้วิธีการสอนที่สอดคล้องกับแบบการเรียนแล้วจะทำให้ผล การเรียนของผู้เรียนดีขึ้น แลบางงานวิจัยยืนยันว่าไม่มีประโยชน์ที่จะทำการวัดผลการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับความชอบในรูปแบบการเรียนรู้อันหนึ่งของนักเรียน นอกจากนั้นยังได้มีการพบ บ่อยครั้งว่าผู้เรียนที่มีแบบการเรียนต่าง ๆ ไม่สนใจในวิธีการสอนที่ผู้สอนใช้

5. รูปแบบการเรียนการสอน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย ซึ่ง รูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวมุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่างๆ ซึ่ง เนื้อหาสาระนั้นอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด โดย ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ดังนี้ (ทิตินา แคมมถี.2545 : 223)

5.1 รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment Model)

จอยส์และวิล (Joyce & Weil, 1996: 161-178) พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นโดยใช้แนวคิด ของบรุนเนอร์ กู๊ดนาว และออสติน (Bruner, Goodnow, and Austin) เกี่ยวกับการเรียนรู้มโนทัศน์ ที่ว่า การเรียนรู้มโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น สามารถทำได้โดยการค้นหาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญ ของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่ใช่และไม่ใช่สิ่งนั้นออกจากกันได้ โดยมี วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์ของเนื้อหาสาระต่างๆ อย่าง เข้าใจ และสามารถให้คำนิยามของมโนทัศน์นั้นด้วยตนเอง

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้สอนเตรียมข้อมูลสำหรับให้ผู้เรียนฝึกหัดจำแนก

(1) ผู้สอนเตรียมข้อมูล 2 ชุด ชุดหนึ่งเป็นตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน อีก ชุดหนึ่งไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน

(2) ในการเลือกตัวอย่างข้อมูล 2 ชุดข้างต้น ผู้สอนจะต้องเลือกหาตัวอย่างที่มี จำนวนมากพอที่จะครอบคลุมลักษณะของมโนทัศน์ที่ต้องการนั้น

(3) ถ้ามโนทัศน์ที่ต้องการสอนเป็นเรื่องยากและซับซ้อนหรือเป็นนามธรรม อาจใช้ วิธีการยกเป็นตัวอย่างเรื่องสั้นๆ ที่ผู้สอนแต่งขึ้นเองนำเสนอแก่ผู้เรียน

(4) ผู้สอนเตรียมสื่อการสอนที่เหมาะสมจะใช้ประกอบการนำเสนอตัวอย่างมโนทัศน์เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะต่างๆ ของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 2 ผู้สอนอธิบายกติกากในการเรียนให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจตรงกัน

ผู้สอนชี้แจงวิธีการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนเริ่มกิจกรรมโดยอาจสาธิตวิธีการให้ผู้เรียนลองทำตามที่ผู้สอนบอกจนกระทั่งผู้เรียนเกิดความเข้าใจพอสมควร

ขั้นที่ 3 ผู้สอนเสนอข้อมูลตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน และข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน โดยมีการนำเสนอข้อมูลตัวอย่างนี้ทำได้หลายแบบ แต่ละแบบมีจุดเด่น-จุดด้อย ดังต่อไปนี้

(1) นำเสนอข้อมูลที่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนทีละข้อมูลจนหมดทั้งชุด โดยบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าเป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนแล้วตามด้วยการเสนอข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนทีละข้อมูล จนหมดครบทั้งชุดเช่นกัน โดยบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าตัวอย่างชุดหลังนี้ไม่ใช่สิ่งที่จะสอน ผู้เรียนจะต้องสังเกตตัวอย่างทั้ง 2 ชุด และคิดหาคุณสมบัติร่วมและคุณสมบัติที่แตกต่างกัน เทคนิควิธีนี้สามารถช่วยให้ผู้เรียนสร้างมโนทัศน์ได้เร็ว แต่ใช้กระบวนการคิดน้อย

(2) เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนสลับกันไปจนครบ เทคนิค

(3) เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนอย่างละ 1 ข้อมูล แล้วเสนอข้อมูลที่เหลือทั้งหมดทีละข้อมูลโดยให้ผู้เรียนตอบว่าข้อมูลแต่ละข้อมูลที่เหลือนั้นใช่หรือไม่ใช่ตัวอย่างที่จะสอน เมื่อผู้เรียนตอบ ผู้สอนจะเฉลยว่าผู้เรียนตอบถูกหรือผิด วิธีนี้ผู้เรียนจะได้ใช้กระบวนการคิดในการทดสอบสมมติฐานของตนไปที่ละขั้นตอน

(4) เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนอย่างละ 1 ข้อมูล แล้วให้ผู้เรียนช่วยกันยกตัวอย่างข้อมูลที่ผู้เรียนคิดว่าใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอน โดยผู้สอนจะเป็นผู้ตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ วิธีนี้ผู้เรียนจะมีโอกาสคิดมากขึ้นอีก

ขั้นที่ 4 ให้ผู้เรียนบอกคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งที่ต้องการสอนจากกิจกรรมที่ผ่านมาในขั้นต้นๆ ผู้เรียนจะต้องพยายามหาคุณสมบัติเฉพาะของตัวอย่างที่ใช่และไม่ใช่ซึ่งที่ผู้สอนต้องการสอน และทดสอบคำตอบของตน หากคำตอบของตนผิด ผู้เรียนก็ต้องหาคำตอบใหม่ ซึ่งก็หมายความว่าต้องเปลี่ยนสมมติฐานที่เป็นฐานของคำตอบเดิม ด้วยวิธีนี้ผู้เรียนจะค่อยๆ สร้างความคิดรวบยอดของสิ่งนั้นขึ้นมา ซึ่งก็จะมาจากคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้นนั่นเอง

ขั้นที่ 5 ให้ผู้เรียนสรุปและให้คำจำกัดความของสิ่งที่ต้องการสอนเมื่อผู้เรียนได้รายการของคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งที่ต้องการสอนแล้ว ผู้สอนให้ผู้เรียนช่วยกันเรียบเรียงให้เป็นคำนิยามหรือคำจำกัดความ

ขั้นที่ 6 ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันถึงวิธีการที่ผู้เรียนใช้ในการหาคำตอบให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดของตนเอง

เนื่องจากผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในทัศน จากการศึกษา วิเคราะห์ และตัวอย่างที่หลากหลาย ดังนั้นผลที่ผู้เรียนจะได้รับโดยตรงคือ จะเกิดความเข้าใจในมโนทัศน์นั้น และได้เรียนรู้ทักษะการสร้างมโนทัศน์ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์อื่นๆ ต่อไปได้ รวมทั้งช่วยพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลโดยการอุปนัย (inductive reasoning) อีกด้วย

5.2 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดของกานเย (Gagne's Instructional Model)

กานเย (Gagne 1985: 70-90) ได้พัฒนาทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ (Conditions of Learning) ซึ่งมี 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเยอธิบายว่า ปรากฏการณ์การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ

(1) ผลการเรียนรู้หรือความสามารถด้านต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่ 5 ประเภท คือ ทักษะทางปัญญา (intellectual skills) ซึ่งประกอบด้วยกรจำแนกแยกแยะ การสร้างความคิดรวบยอด การสร้างกฎ การสร้างกระบวนการหรือกฎขั้นสูง ความสามารถด้านต่อไปคือ กลวิธีในการเรียนรู้ (cognitive strategy) ภาษาหรือคำพูด (verbal information) ทักษะการเคลื่อนไหว (motor skills) และเจตคติ (attitudes)

(2) กระบวนการเรียนรู้และจดจำของมนุษย์ มนุษย์มีกระบวนการจัดกระทำข้อมูลในสมอง ซึ่งมนุษย์จะอาศัยข้อมูลที่สะสมไว้มาพิจารณาเลือกจัดกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และขณะที่กระบวนการจัดกระทำข้อมูลภายในสมองกำลังเกิดขึ้น เหตุการณ์ภายนอกร่างกายมนุษย์มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมหรือยับยั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน กานเยจึงได้เสนอแนะว่า ควรมีการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แต่ละประเภท ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายในสมอง โดยจัดสภาพการณ์ภายนอกให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในของผู้เรียน

โดยมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ได้อย่างดี รวดเร็ว และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้นาน

การเรียนการสอนตามรูปแบบของกานเย ประกอบด้วยกรดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนรวม 9 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกระตุ้นและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับสิ่งเร้า หรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ดี

ขั้นที่ 2 การแจ้งวัตถุประสงค์ของบทเรียนให้ผู้เรียนทราบ เป็นการช่วยให้ผู้เรียน
ได้รับรู้ความคาดหวัง

ขั้นที่ 3 การกระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิม เป็นการช่วยให้ผู้เรียนดึงข้อมูลเดิมที่อยู่ใน
หน่วยความจำระยะยาวให้มาอยู่ในหน่วยความจำเพื่อการใช้งาน (working memory) ซึ่งจะ
ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

ขั้นที่ 4 การนำเสนอสิ่งเร้าหรือเนื้อหาสาระใหม่ ผู้สอนควรจะต้องจัดสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเห็น
ลักษณะสำคัญของสิ่งเร้านั้นอย่างชัดเจน เพื่อความสะดวกในการเลือกรับรู้ของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การให้แนวการเรียนรู้ หรือการจัดระบบข้อมูลให้มีความหมาย เพื่อช่วยให้
ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจกับสาระที่เรียนได้ง่ายและเร็วขึ้น

ขั้นที่ 6 การกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสตอบสนอง
ต่อสิ่งเร้าหรือสาระที่เรียน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

ขั้นที่ 7 การให้ข้อมูลป้อนกลับ เป็นการให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียน และข้อมูลที่เป็น
ประโยชน์กับผู้เรียน

ขั้นที่ 8 การประเมินผลการแสดงออกของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าตนเอง
สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 9 การส่งเสริมความคงทนและการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยการให้โอกาสผู้เรียน
ได้มีการฝึกฝนอย่างพอเพียงและในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่
ลึกซึ้งขึ้น และสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์อื่นๆ ได้

เนื่องจากการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้ จัดขึ้นให้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และ
จดจำของมนุษย์ ดังนั้น ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้สาระที่นำเสนอได้อย่างดี รวดเร็ว และจดจำสิ่งที่
เรียนรู้ได้นาน นอกจากนั้นผู้เรียนยังได้เพิ่มพูนทักษะในการจัดระบบข้อมูล สร้างความหมายของ
ข้อมูล รวมทั้งการแสดงความสามารถของตนด้วย

5.3 รูปแบบการเรียนการสอนโดยการนำเสนอโมโนทัศน์กว้างล่วงหน้า

(Advance Organizer Model)

จอยส์และวีล (Joyce and Weil, 1996: 265-278) พัฒนารูปแบบนี้ขึ้น โดยใช้
แนวคิดของออสซูเบล (Ausubel) เกี่ยวกับการนำเสนอโมโนทัศน์กว้างล่วงหน้า (Advanced
Organizer) เพื่อการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (meaningful verbal learning) ออสซูเบลเชื่อว่า การ
เรียนรู้จะมีความหมายเมื่อสิ่งที่เรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับความรู้เดิมของผู้เรียน ดังนั้นในการสอน
สิ่งใหม่ สาระความรู้ใหม่ ผู้สอนควรวิเคราะห์หาความคิดรวบยอดย่อยๆ ของสาระที่จะนำเสนอ
จัดทำผังโครงสร้างของความคิดรวบยอดเหล่านั้น แล้ววิเคราะห์หาโมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอด

ที่กว้างครอบคลุมความคิดรวบยอดย่อยๆ ที่จะสอน หากคุณนำเสนอมนต์ศน์ที่กว้างดังกล่าวแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระใหม่ ขณะที่ผู้เรียนกำลังเรียนรู้สาระใหม่ ผู้เรียนจะสามารถนำสาระใหม่นั้นไปเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกับมนต์ศน์กว้างที่ให้ไว้ล่วงหน้าแล้ว ทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน โดยมี วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระข้อมูลต่างๆ อย่างมีความหมาย

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนโดยการนำเสนอมนต์ศน์กว้างล่วงหน้า

ขั้นที่ 1 การจัดเตรียมมนต์ศน์กว้าง ครูจัดเตรียมมนต์ศน์กว้างโดยการวิเคราะห์หามนต์ศน์ที่กว้างและครอบคลุมความคิดรวบยอดของเนื้อหาสาระใหม่ทั้งหมด มนต์ศน์ที่กว้างนี้ จะไม่ใช่สิ่งเดียวกับมนต์ศน์ของสาระใหม่ที่จะสอน แต่จะเป็นมนต์ศน์ในระดับที่เหนือขึ้นไป หรือสูงกว่า ซึ่งจะมีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่า ปกติมักจะเป็นมนต์ศน์ของวิชานั้นหรือสายวิชานั้น การนำเสนอมนต์ศน์กว้างนี้ล่วงหน้าก่อนการสอน จะเป็นเสมือนการ “preview” บทเรียนซึ่งจะเป็นคนละอย่างกับการ “overview” หรือการให้ดูภาพรวมของสิ่งที่จะสอน การนำเสนอภาพรวมของสิ่งที่จะสอน การทบทวนความรู้เดิม การซักถามความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่จะสอน การบอกวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เหล่านี้ ไม่นับว่าเป็น “Advance Organizer” ซึ่งจะต้องมีลักษณะที่กว้าง ครอบคลุม และมีความเป็นนามธรรมอยู่ในระดับสูงกว่า สิ่งที่จะสอน (higher level of abstraction)

ขั้นที่ 2 การนำเสนอมนต์ศน์กว้าง

- (1) ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์ของบทเรียน
- (2) ผู้สอนนำเสนอมนต์ศน์กว้าง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การบรรยายสั้นๆ แสดงแผนผังมนต์ศน์ ยกตัวอย่าง หรือใช้การเปรียบเทียบ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การนำเสนอเนื้อหาสาระใหม่ของบทเรียน ผู้สอนนำเสนอเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ตามปกติ แต่ในการนำเสนอ ผู้สอนควรกล่าวเชื่อมโยงหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงกับมนต์ศน์ที่ให้ล่วงหน้าไว้เป็นระยะๆ

ขั้นที่ 4 การจัดโครงสร้างความรู้ ผู้สอนส่งเสริมกระบวนการจัดโครงสร้างความรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ส่งเสริมการผสมผสานความรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวในการเรียนรู้ และทำความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น

- (1) อธิบายภาพรวมของเรื่องที่เรียน
- (2) สรุปลักษณะสำคัญของเรื่อง

- (3) บอกหรือเขียนคำนิยามที่กะทัดรัดชัดเจน
- (4) บอกความแตกต่างของสาระในแง่มุมต่างๆ
- (5) อธิบายว่าเนื้อหาสาระที่เรียนสนับสนุนหรือส่งเสริมทัศนคติกว้างที่ให้ไว้

ล่วงหน้าอย่างไร

- (6) อธิบายความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาสาระใหม่กับมโนทัศน์กว้างที่ให้ไว้

ล่วงหน้า

- (7) ยกตัวอย่างเพิ่มเติมจากสิ่งที่เรียน
- (8) อธิบายแก่นสำคัญของสาระที่เรียนโดยใช้คำพูดของตัวเอง
- (9) วิเคราะห์สาระในแง่มุมต่างๆ

ผลโดยตรงที่ผู้เรียนจะได้รับคือ เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระและข้อมูลของบทเรียนอย่างมีความหมาย เกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่เรียน และสามารถจัดโครงสร้างความรู้ของตนเองได้ นอกจากนั้นยังได้พัฒนาทักษะและอุปนิสัยในการคิด และเพิ่มพูนความใฝ่รู้

5.4 รูปแบบการเรียนการสอนเน้นความจำ (Memory Model)

รูปแบบนี้พัฒนาขึ้นโดย จอยส์และวิล (Joyce & Weil, 1996: 209-231) โดยอาศัยหลัก 6 ประการเกี่ยวกับ

- (1) การตระหนักรู้ (awareness) ซึ่งกล่าวว่า การที่บุคคลจะจดจำสิ่งใดได้ดีนั้นจะต้องเริ่มจากการรับรู้สิ่งนั้น หรือการสังเกตสิ่งนั้นอย่างตั้งใจ และ
- (2) การเชื่อมโยง (association) กับสิ่งที่รู้แล้วหรือจำได้
- (3) ระบบการเชื่อมโยง (link system) คือ ระบบในการเชื่อมความคิดหลายความคิดเข้าด้วยกันในลักษณะที่ความคิดหนึ่งจะไปกระตุ้นให้สามารถจำอีกความคิดหนึ่งได้
- (4) การเชื่อมโยงที่น่าขบขัน (ridiculous association) การเชื่อมโยงที่จะช่วยให้บุคคลจดจำได้ดีนั้น มักจะเป็นสิ่งที่แปลกไปจากปกติธรรมดา การเชื่อมโยงในลักษณะที่แปลกเป็นไปไม่ได้ ชวนให้ขบขัน มักจะประทับในความทรงจำของบุคคลเป็นเวลานาน
- (5) ระบบการใช้คำทดแทน
- (6) การใช้คำสำคัญ (key word) ได้แก่ การใช้คำ อักษรหรือพยางค์เพียงตัวเดียวเพื่อช่วยกระตุ้นให้จำสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันได้

รูปแบบนี้มีวัตถุประสงค์ช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาสาระที่เรียนรู้ได้ดีและได้นาน และได้เรียนรู้กลวิธีการจำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้สาระอื่นๆ ได้อีกในการเรียนการสอนเนื้อหาสาระใดๆ ผู้สอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาสาระนั้นได้ดีและนานโดยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 การสังเกตหรือศึกษาสาระอย่างตั้งใจ ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงสาระที่เรียน โดยการใช้เทคนิคต่างๆ เช่น ให้อ่านเอกสารแล้วขีดเส้นใต้คำ / ประเด็นที่สำคัญ ให้ตั้งคำถามจากเรื่องี่อ่านให้หาคำตอบของคำถามต่างๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การสร้างความเชื่อมโยง เมื่อผู้เรียนได้ศึกษาสาระที่ต้องการเรียนรู้แล้ว ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเนื้อหาส่วนต่างๆ ที่ต้องการจดจำกับสิ่งที่ตนคุ้นเคย หรือให้หาหรือคิดคำสำคัญที่สามารถกระตุ้นความจำในข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัน หรือการใช้การเชื่อมโยงความคิดเข้าด้วยกัน

ขั้นที่ 3 การใช้จินตนาการ เพื่อให้จดจำสาระได้ดีขึ้น ให้ผู้เรียนใช้เทคนิคการเชื่อมโยงสาระต่างๆ ให้เห็นเป็นภาพที่น่าขบขัน เกินความเป็นจริง

ขั้นที่ 4 การฝึกใช้เทคนิคต่างๆ ที่ทำไว้ข้างต้นในการทบทวนความรู้และเนื้อหาสาระต่างๆ จนกระทั่งจดจำได้

การเรียนโดยใช้เทคนิคช่วยความจำต่างๆ ของรูปแบบ นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาสาระต่างๆ ที่เรียนได้ดีและได้นานแล้ว ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้กลวิธีการจำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้สาระอื่นๆ ได้อีกมาก

5.5 รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิก (Graphic Organizer Instructional Model)

โจนส์และคณะ (Jones et al., 1989: 20-25) คลาร์ก (Clarke, 1991: 526-534) และ จอยส์และคณะ (Joyce et al., 1992: 159-165) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกขึ้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory) ซึ่งกล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนด้วยกันได้แก่ ความจำข้อมูล (information storage) กระบวนการทางปัญญา (cognitive processes) และเมตาคognition (metacognition) ความจำข้อมูลประกอบด้วย ความจำจากการรู้สึกสัมผัส (sensory memory) ซึ่งจะเก็บข้อมูลไว้เพียงประมาณ 1 วินาทีเท่านั้น ความจำระยะสั้น (short-term memory) หรือความจำปฏิบัติการ (working memory) ซึ่งเป็นความจำที่เกิดขึ้นหลังการตีความสิ่งเร้าที่รับรู้มาแล้ว ซึ่งจะเก็บข้อมูลไว้ได้ชั่วคราวประมาณ 20 วินาที และทำหน้าที่ในการคิด (mental operation) ส่วนความจำระยะยาว (long-term memory) เป็นความจำที่มีความคงทน มีขนาดความจุไม่จำกัดสามารถคงอยู่เป็นเวลานาน เมื่อต้องการใช้จะสามารถเรียกคืนได้ สิ่งที่อยู่ในความจำระยะยาวมี 2 ลักษณะ คือ ความจำเหตุการณ์ (episodic memory) และความจำความหมาย (semantic memory) เกี่ยวกับข้อเท็จจริง มโนทัศน์ กฎ หลักการต่างๆ องค์ประกอบด้านความจำข้อมูลนี้ จะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ขึ้นกับกระบวนการทางปัญญาของบุคคลนั้น ซึ่งประกอบด้วย

(1) การใส่ใจ (attention) หากบุคคลมีความใส่ใจในข้อมูลที่ได้รับเข้ามาทางสัมผัส (sensory memory) ข้อมูลนั้นก็จะถูกนำไปสู่ความจำระยะสั้น (short-term memory) ต่อไป หากไม่ได้รับการใส่ใจ ข้อมูลนั้นก็จะเลือนหายไปอย่างรวดเร็ว

(2) การรับรู้ (perception) เมื่อบุคคลใส่ใจในข้อมูลที่ได้รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส บุคคลก็จะรับรู้ข้อมูลนั้น และนำข้อมูลนี้เข้าสู่ความจำระยะสั้นต่อไป ข้อมูลที่รับรู้จะเป็นความจริงตามการรับรู้ (perceived reality) ของบุคคลนั้น ซึ่งอาจไม่ใช่ความจริงเชิงปรนัย (objective reality) เนื่องจากเป็นความจริงที่ผ่านการตีความจากบุคคลนั้นมาแล้ว

(3) การทำซ้ำ (rehearsal) หากบุคคลมีกระบวนการรักษาข้อมูล โดยการทบทวนซ้ำแล้วซ้ำอีก ข้อมูลนั้นก็จะยังคงถูกเก็บรักษาไว้ในความจำปฏิบัติการ

(4) การเข้ารหัส (encoding) หากบุคคลมีกระบวนการสร้างตัวแทนทางความคิด (mental representation) เกี่ยวกับข้อมูลนั้น โดยมีการนำข้อมูลนั้นเข้าสู่ความจำระยะยาวและเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งที่มีอยู่แล้วในความจำระยะยาว การเรียนรู้ที่มีความหมายก็จะเกิดขึ้น

(5) การเรียกคืน (retrieval) การเรียกคืนข้อมูลที่จำไว้ในความจำระยะยาวเพื่อนำออกมาใช้ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเข้ารหัส หากการเข้ารหัสทำให้เกิดการเก็บจำได้ดีมีประสิทธิภาพ การเรียกคืนก็จะมีประสิทธิภาพตามไปด้วย

ด้วยหลักการดังกล่าว การเรียนรู้จึงเป็นการสร้างความรู้ของบุคคล ซึ่งต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย 4 ขั้นตอนได้แก่ (1) การเลือกรับข้อมูลที่สัมพันธ์กัน (selecting relevant information) และ (2) การจัดระเบียบข้อมูลเข้าสู่โครงสร้าง (coherent structure) รวมทั้ง (3) การบูรณาการข้อมูลเดิม (integrating) และ (4) การเข้ารหัส (encoding) ข้อมูลการเรียนรู้ เพื่อให้คงอยู่ในความจำระยะยาว และสามารถเรียกคืนมาใช้ได้โดยง่าย ด้วยเหตุนี้ การให้ผู้เรียนมีโอกาสเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิมๆ และนำความรู้ความเข้าใจมาเข้ารหัสหรือสร้างตัวแทนทางความคิดที่มีความหมายต่อตนเองขึ้น จะส่งผลให้การเรียนรู้นั้นคงอยู่ในความจำระยะยาวและสามารถเรียกคืนมาใช้ได้

วัตถุประสงค์ของรูปแบบนี้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม และสร้างความหมายและความเข้าใจในเนื้อหาสาระหรือข้อมูลที่เรียนรู้ และจัดระเบียบข้อมูลที่เรียนรู้ด้วยผังกราฟิก ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจง่ายแก่การจดจำ

รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกของ โจนส์และคณะ (1989: 20-25) ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอนด้วยกันดังนี้

(1) ผู้สอนเสนอตัวอย่างการจัดข้อมูลด้วยผังกราฟิกที่เหมาะสมกับเนื้อหา และวัตถุประสงค์

(2) ผู้สอนแสดงวิธีการสร้างผังกราฟิก

(3) ผู้สอนชี้แจงเหตุผลของการใช้ผังกราฟิกนั้นและอธิบายวิธีการใช้

(4) ผู้เรียนฝึกการสร้างและใช้ผังกราฟิกในการทำความเข้าใจเนื้อหาเป็น

รายบุคคล

(5) ผู้เรียนเข้ากลุ่มและนำเสนอผังกราฟิกของตนแลกเปลี่ยนกัน

5.5.1 รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกของคลาร์ก

รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกของคลาร์ก (Clark, 1991: 526-534)

ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอนที่สำคัญๆ ดังนี้

ขั้นก่อนสอน

(1) ผู้สอนพิจารณาลักษณะของเนื้อหาที่จะสอนสาระนั้นและวัตถุประสงค์ ของการสอนเนื้อหาสาระนั้น

(2) ผู้สอนพิจารณาและคิดหาผังกราฟิกหรือวิธีหรือระบบในการจัดระเบียบ เนื้อหาสาระนั้นๆ

(3) ผู้สอนเลือกผังกราฟิก หรือวิธีการจัดระเบียบเนื้อหาที่เหมาะสมที่สุด

(4) ผู้สอนคาดคะเนปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียนในการใช้ผังกราฟิกนั้น

ขั้นสอน

(1) ผู้สอนเสนอผังกราฟิกที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาสาระแก่ผู้เรียน

(2) ผู้เรียนทำความเข้าใจเนื้อหาสาระและนำเนื้อหาสาระใส่ลงในผังกราฟิก

ตามความเข้าใจของตน

(3) ผู้สอนซักถาม แก้ไขความเข้าใจผิดของผู้เรียน หรือขยายความเพิ่มเติม

(4) ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเพิ่มเติม โดยนำเสนอปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ

เนื้อหา แล้วให้ผู้เรียนใช้ผังกราฟิกเป็นกรอบในการคิดแก้ปัญหา

(5) ผู้สอนให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียน

5.5.2 รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกของจอยส์และคณะ

จอยส์และคณะ (Joyce et al, 1992: 159-161) นำรูปแบบการเรียนการสอนของ คล้ากมาปรับใช้โดยเพิ่มเติมขั้นตอนเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

- (1) ผู้สอนชี้แจงจุดมุ่งหมายของบทเรียน
- (2) ผู้สอนนำเสนอผังกราฟิกที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหา
- (3) ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เดิมเพื่อเตรียมสร้างความสัมพันธ์กับความรู้ใหม่
- (4) ผู้สอนเสนอเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
- (5) ผู้สอนเชื่อมโยงเนื้อหาสาระที่เรียนกับผังกราฟิก และให้ผู้เรียนนำเนื้อหาสาระใส่ลงในผังกราฟิกตามความเข้าใจของตน
- (6) ผู้สอนให้ความรู้เชิงกระบวนการโดยชี้แจงเหตุผลในการใช้ผังกราฟิก และวิธีใช้ผังกราฟิก
- (7) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายผลการใช้ผังกราฟิกกับเนื้อหา
- (8) ผู้สอนซักถาม ปรับความเข้าใจและขยายความจนผู้เรียนเกิดความเข้าใจกระจ่างชัด

5.5.3 รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกของสุปรียา ต้นสกุล

สุปรียา ต้นสกุล (2540: 40) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของการใช้รูปแบบการสอนแบบการจัดข้อมูลด้วยแผนภาพ (Graphic Organizers) ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและความสามารถทางการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและความสามารถทางการแก้ปัญหาสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 7 ขั้นตอน ดังนี้

- (1) การทบทวนความรู้เดิม
- (2) การชี้แจงวัตถุประสงค์ ลักษณะของบทเรียน ความรู้ที่คาดหวังให้เกิดแก่ผู้เรียน
- (3) การกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความรู้เดิม เพื่อเตรียมสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนและการจัดเนื้อหาสาระด้วยแผนภาพ
- (4) การนำเสนอตัวอย่างการจัดเนื้อหาสาระด้วยแผนภาพที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหา ความรู้ที่คาดหวัง

- (5) ผู้เรียนรายบุคคลทำความเข้าใจเนื้อหา และฝึกใช้แผนภาพ
- (6) การนำเสนอปัญหาให้ผู้เรียนใช้แผนภาพเป็นกรอบในการแก้ปัญหา
- (7) การทำความเข้าใจให้กระจ่างชัด

ผู้เรียนจะมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียน และจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดี

นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การใช้ผังกราฟิกในการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระอื่นๆ ได้อีกมาก

6 แนวคิดทางการศึกษาเพื่อสันติภาพ

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2545 : 592 – 593) ได้กล่าวถึง แนวคิดทางการศึกษาเพื่อสันติภาพ ไว้ว่า เป้าหมายของการศึกษาเป็นไปเพื่อชีวิตของแต่ละบุคคล เพื่อการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น เพื่อการพัฒนาของสังคม และเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมนุษยชาติดังกล่าวมาแล้ว และบทบาทของสถาบันการศึกษาก็เป็นไปเพื่อเตรียมบุคคล อบรมและจัดแบ่งบุคคลเพื่ออยู่ร่วมกัน พัฒนาสังคมและโลกมนุษย์ด้วยแล้ว แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางการศึกษาก็คือ การศึกษาไม่ได้นำมาเพื่อความสงบของจิตใจเท่าที่ควรเฟื่องแผ้วแต่วัตถุมากเกินไป ก่อให้เกิดนิสัยการเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดการแบ่งแยกและไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม ไม่ส่งเสริมให้มีการพัฒนาของสังคมเป็นไปด้วยดี อย่างเต็มที่ดังกล่าวมาแล้วนั้น เราจึงเห็นได้ชัดเจนว่าเป้าหมายของการศึกษานั้นเป็นเป้าหมายเดียวกับสันติภาพนั่นเอง สันติภาพจึงเป็นเสมือนปรัชญาของการศึกษาไปในตัวและขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการของการศึกษาพร้อมกันไป แต่การดำเนินการทางการศึกษาที่เป็นอยู่ไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดมีสันติภาพขึ้นเท่าที่ควรจะเป็น จึงมีความจำเป็นที่เราจะต้องพิจารณาให้การศึกษาเป็นไปเพื่อสนองเป้าหมายของสันติภาพซึ่งก็เป็นการสนองเป้าหมายของการศึกษาไปในตัวนั่นเอง

การศึกษาเพื่อสนองเป้าหมายเพื่อสันติภาพดังกล่าวจึงต้องครอบคลุมประเด็นและแนวคิดหลัก ก็คือ

6.1 การศึกษาเพื่อคุณค่าอันแท้จริงของชีวิต

แนวคิดของการศึกษาเพื่อสันติภาพประการแรกคือสันติภาพอันแท้จริงย่อมเกิดจากการรู้จักตัวเอง เข้าใจตัวเอง รู้เท่าทัน และควบคุมตัวเองได้นี่เป็นจุดเริ่มต้นจากเป้าหมายนี้ ก่อนอื่นเมื่อมนุษย์เข้าใจตัวเองแล้ว แน่นอนที่สุดเขาก็จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ การศึกษาเพื่อรู้จักเข้าใจตัวเอง ไม่ใช่ของง่ายนักต้องครอบคลุมเรื่องของจิตใจ จิตวิทยา ปรัชญาและศาสนาหลายด้านประกอบกันไป

6.2 การศึกษาเพื่อเสรีภาพและประชาธิปไตย

แนวคิดของสันติภาพประการที่สองคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลการเข้าใจ เห็นใจ คนอื่น การอยู่ร่วมกันและยอมรับกัน มีวิธีการที่แก้ปัญหาความแตกต่าง มีการประนีประนอมซึ่งกัน และกันที่เป็นเป้าหมายสำคัญของสันติภาพ การศึกษาในแนวนี้อาจมุ่งไปที่การมีเสรีภาพของแต่ละบุคคล การที่แต่ละบุคคลจะคิดจะทำอะไรตามความสนใจของแต่ละคน แต่ก็ต้องยอมรับสิทธิของคนอื่น การศึกษาเพื่อเสรีภาพและประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นสำหรับการสร้างสรรค์สันติภาพ

6.3 การศึกษาเพื่อความเป็นธรรมในสังคม

ส่วนแนวคิดที่ 3 ของปัญหาของสันติภาพอีกลักษณะหนึ่งคือ ปัญหาทางโครงสร้างที่สังคมมีความไม่เท่าเทียมกัน ความแตกต่างทางสังคมที่สูง ก่อให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบซึ่งกัน ความไม่เสมอภาคจึงเกิดขึ้น การศึกษาเพื่อเสรีภาพจะต้องดูความไม่เสมอภาคและความไม่ชอบธรรมนี้เป็นจุดสำคัญของการศึกษา

6.4 การศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ

แนวคิดสุดท้ายในทางสันติภาพที่จะนำมากล่าวในที่นี้ คือปัญหาของความขัดแย้ง แข่งดีซึ่งกันและกันในระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพราะแต่ละประเทศต่างปลูกฝังความยิ่งใหญ่ของตนเองแล้วข่มคนชาติอื่นให้ด้อยกว่าตน ทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน การศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติจึงมีความจำเป็นถ้าเราจะใช้การศึกษาเพื่อให้เกิดสันติภาพ

แนวคิดทางการศึกษาเพื่อสันติภาพต้องครอบคลุมและดำเนินพร้อมกันไปทั้ง 4 ประการข้างบน ไม่ใช่แยกทำเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในข้อ ๆ นั้น

แนวคิดเกี่ยวกับความสมานฉันท์

1. ความหมายของสมานฉันท์

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2548 : online) กล่าวว่า คำว่า “สมานฉันท์” มีความหมายในเชิงภาษาอังกฤษ คือคำว่า Harmony ซึ่งแปลว่า ความกลมกลืน ความปรองดอง และความสามัคคี

โสภณ สุภาพงษ์ (2548 : online) กล่าวถึง ความหมายของสมานฉันท์คือการเข้าใจ

พระไพศาล วิสาโล (2543 : 293 อ้างใน กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ.2545 : 4) มีความเห็นว่า ความเอื้ออาทร คือ ศील หมายถึง ความประพฤติด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน มีน้ำใจ และไม่ละเมิดผู้อื่น ตระหนักถึงหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม และกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539 : 800 อ้างใน กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ.2545 : 4) ให้ความหมายของคำว่า สมานฉันท์ หมายถึง ความพอใจร่วมกัน และความเห็นพ้องกัน

สรุปได้ว่า ความสมานฉันท์ หมายถึง ความพอใจร่วมกัน พร้อมใจกัน การประนีประนอม การไกล่เกลี่ย การทำให้ปรองดอง การทำให้คืนดีกัน การทำให้ลงรอยกัน รวมถึงความกลมเกลียว ความสามัคคี ความร่วมมือ ความเห็นพร้อมกัน ทำให้เกิดความเข้าใจ ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และมีความเอื้ออาทร และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2. แนวทางสมานฉันท์

ประเวศ วะสี (2548 : 2) กล่าวว่า ความถูกต้องของบุคคล องค์กร สถาบัน และ ความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง คือปัจจัยแห่งความสมานฉันท์ ความถูกต้อง ประกอบด้วย

(1) คิดถูก ประกอบด้วย การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน อย่างเท่าเทียมกัน คิดถึงส่วนรวมทั้งหมด คิดถึงความถูกต้องเป็นธรรม ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่น มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิตใจ เป็นต้น

(2) พูดถูก ใช้สัมมาวาจา พูดความจริง มีปิยวาจา ไม่ส่อเสียดยุยงให้เกิดขัดแย้งหรือแตกร้างกัน พูดถูกกาลเทศะ พูดแล้วเกิดประโยชน์

(3) ทำถูก ไม่ฆ่า ไม่ข่มฆ่า ไม่ทำร้าย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

(4) มีความสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง เช่น ในครอบครัว ในชุมชน ในหน่วยงาน ในสังคม เช่น มีความยุติธรรม มีความเป็นธรรมทางสังคม ถ้ามีความยุติธรรมและความเป็นธรรมทางสังคม แล้ว สังคมจะมีความสมานฉันท์มาก

ทั้ง 4 นี้สัมพันธ์อยู่ในกันและกัน เช่น ถ้าคิดไม่ถูกต้องก็พูดไม่ถูกต้อง ทำไม่ถูกต้อง และสัมพันธ์กันไม่ถูกต้อง จะสัมพันธ์กันถูกต้องก็ต้องคิดถูก พูดถูก ทำถูก ความถูกต้องทั้ง 4 ประการ ต้องสามัคคีกัน

เมื่อทั้ง 4 ประการนี้เป็นเรื่องยาก ความสมานฉันท์จึงไม่เกิด เมื่อขาดความสมานฉันท์ก็ขาดความเป็นปกติสุขและมีผลกระทบทุกคน และถ้าไม่ระวังนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงเรื้อรัง เป็นสิบๆ ปีก็แก้ไขไม่ได้ ทำให้ประเทศขาดโอกาสการพัฒนาและขาดความอยู่เย็นเป็นสุข

เพราะฉะนั้นเรื่องความสมานฉันท์จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนควรพิจารณาอย่างซ้ำๆ ลึกๆ เพราะถ้าเราลวกๆ เร็วๆ ตื้นๆ เราก็จะคิดแบบแยกส่วน ทำแบบแยกส่วน พุดเบรียงทำเบรียง ก่อให้เกิดความแตกร้างและความไม่สมานฉันท์

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2545 : online) กล่าวถึง “แนวทางสมานฉันท์” ว่าน่าจะประกอบด้วยความคิดหลัก 9 ประการ คือ

(1) การเปิดเผย “ความจริง” (truth) ให้มีความสำคัญกับ “ความจริง” ทั้งในฐานะเครื่องมือและเป้าหมายของสังคมสมานฉันท์เพื่อสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน ขณะเดียวกันก็กำหนดทางให้สังคมไทยตระหนักถึง “ราคา” ในการเปิดเผย “ความจริง” นั้นด้วย

(2) ความยุติธรรม (Justice) ให้มีความสำคัญกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) ด้วยการส่งเสริมแนวคิดวิเคราะห์ในสังคมไทย ให้เรียนรู้การแยก “คนผิด” ออกจาก “ความผิด” ตลอดจนเรียนรู้วิธีการมองปัญหาความรุนแรงในบริบทเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม ให้เห็นคนบริสุทธิ์กลุ่มต่างๆ ที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง

(3) ความพร้อมรับผิดชอบ (Accountability) ส่งเสริมระบบและวัฒนธรรมความพร้อมรับผิดในระบบราชการ เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการจับกุมผู้ต้องหาให้ครบถ้วน

(4) การให้อภัย (Forgiveness) ให้ตระหนักถึงความทุกข์ยากจนของเหยื่อความรุนแรง ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงศักยภาพของสามัญชน ที่จะให้อภัยผู้ที่กระทำร้ายต่อตนและครอบครัว ก้าวพ้นความเกลียดชังผู้คนที่ต่างจากตน และเป็นผู้ทำร้ายคนที่ตนรัก

(5) การเคารพความหลากหลายทางศาสนาวัฒนธรรม ส่งเสริมสานเสวนาระหว่างกัน (Dialogue) : ให้มีความสำคัญกับขันติธรรมในฐานะคุณค่าทางการเมือง การเรียนรู้ศาสนาต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในประเทศไทย ทั้งแนวปฏิบัติและหลักธรรมคำสอน ทั้งนี้โดยถือว่าสานเสวนาระหว่างศาสนา (religious dialogue) เพื่อสร้างความกลมเกลียวในศาสนธรรมของตน โดยเคารพความเชื่อของผู้อื่นพร้อมกันไป เป็นปัจจัยเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมไทย บนฐานแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม

(6) ถือเอาสันติวิธี (Nonviolence) เป็นทางเลือกเผชิญความขัดแย้ง ส่งเสริมให้สังคมไทยตระหนักในภัยของความรุนแรงต่อสังคม และแสวงหาทางออกเชิงสันติวิธี ในฐานะทางเลือกหลักเมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง

(7) การเปิดพื้นที่ให้ความทรงจำที่เจ็บปวด (Memory) ด้วยการเปิดพื้นที่ให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทย ให้ผู้คนในสังคมไทยเข้าใจการเมืองของประวัติศาสตร์เพื่อให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์ “มิใช่บันทึกความจริง” แต่เป็น “ความจริงทางการเมือง” ที่ถูกเลือกสรรโดยระบบความรู้ที่ถูกหนุนอยู่โดยฝ่ายที่ครองอำนาจในที่สุด

(8) มุ่งแก้ปัญหาในอนาคตด้วยจินตนาการ (Imagination) เพราะจินตนาการทางการเมืองใหม่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคมการเมืองที่ยั่งยืน ให้พร้อมเผชิญปัญหาใหม่ๆ ที่สำคัญต้องลด “ภยากติ” ลักษณะต่างๆ เสริมสร้างความมั่นใจในตนเองบนฐานของความเป็นจริง เพื่อให้เห็นว่าสังคมไทยมั่งคั่งในทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา และมั่นคงพอจะเผชิญกับการท้าทายรูปต่างๆ ได้เช่น พิจารณา “คนสองสัญชาติ” ในฐานะทรัพยากรบุคคลของชาติ

(9) การยอมรับความเสี่ยงทางสังคม เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน (Risk-taking) เรื่องนี้มีความหมายเพราะ การยอมรับความเสี่ยงเป็นเงื่อนไขสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์บนฐานแห่งความไว้วางใจ (trust) อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของแนวความคิดสมานฉันท์

3. สันติวิธี

3.1 ความหมายของสันติวิธี

พระไพศาล วิสาโล (2550 : 47) กล่าวว่า สันติวิธี หมายถึง วิธีแก้ไขความขัดแย้ง หรือตอบโต้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อคู่กรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการประทุษร้ายต่อร่างกายและชีวิต

โคทม อาริยา (2546 : 23) กล่าวว่า สันติวิธี คือวิธีการจัดการกับความขัดแย้งวิธีหนึ่ง การใช้สันติวิธีมีเหตุผลสำคัญตรงที่ว่า เป็นวิธีการที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด ทั้งระยะสั้นระยะยาว ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรง ซึ่งทุกฝ่ายอ้างว่าเป็นวิธีการสุดท้าย ซึ่งบางกรณีสามารถบรรลุผลในระยะสั้นเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่หากความขัดแย้งดำรงอยู่เพียงแต่ถูกกดไว้ โอกาสที่จะเกิดความรุนแรงในระยะยาวย่อมมีอยู่ ส่วนในทางนามธรรม เช่น ความเข้าใจอันดีความสามัคคีปรองดอง นั้นย่อมเกิดขึ้นได้ยากด้วยวิถีความรุนแรง

ชัยวัฒน์ สถาอานนท์ (2548 ข : 1-2) กล่าวว่า สำหรับความหมายของสันติวิธี (Nonviolent actions) ว่ามีความหมายหลากหลายผู้คนที่ใช้สันติวิธี เป็นแนวทางเผชิญหน้ากับความขัดแย้งอาจใช้สันติวิธีในฐานะวิถีชีวิต (Way of Life) อย่างผู้คนในศาสนาเซนหรือชาวคริสต์กลุ่ม Amish หรือใช้สันติวิธีเพราะเป็นวิธีการที่แก้ปัญหาต่างๆ ที่ตนเผชิญได้ (Pragmatic method)

สำนักงานสภาพัฒนาการเมืองแห่งชาติ (2544 ข : 33) สันติวิธีในมิติต่างๆ เหล่านี้มีลักษณะร่วมกันคือเห็นชีวิตและศักดิ์ศรีของผู้คนเป็นสำคัญ (ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลในเชิงจริยธรรม

หรือเพราะคำนึงถึงผลทางการเมือง) ด้วยเหตุนี้จึงเลือกใช้สันติวิธีแทนที่จะใช้ความรุนแรงเป็นหนทางเผชิญกับความขัดแย้ง

สรุปได้ว่า สันติวิธี หมายถึง วิธีการจัดการหรือดำเนินการกับปัญหาต่าง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรง มีความเข้าใจ สามัคคี ประองคอง และเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

3.2 ลักษณะสำคัญของสันติวิธี

สันติวิธีในแง่มุมมองของรัฐเผชิญกับปัญหาหลายประการ แต่ที่สำคัญน่าจะมี 2 ประการ ดังนี้ (ชัยวัฒน์ สถาอานนท์. 2548 ข :3)

(1) การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งหมายถึงการประกันรักษาระเบียบทางสังคม (Social Order) ซึ่งมีแนวโน้มจะเห็นการคัดค้านนโยบายหรือทิศทางของรัฐเป็นการคุกคามระเบียบทางสังคมดังกล่าว

(2) เพราะรัฐดำรงอยู่เพื่อการในข้อแรก จึงมักใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือประกันดูแลมิให้เกิดการละเมิดสิทธิของฝ่ายต่างๆ และลงโทษผู้ละเมิด ซึ่งกระทำได้เพราะรัฐต่างจากสมาคมของมนุษย์อย่างอื่นที่โปร่งตรงที่มีธรรมชาติแห่งการเป็นผู้ปกครองเครื่องมือในการใช้ความรุนแรงสันติภาพ

โคทม อาริยา (2546 : 23 – 25) กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของสันติวิธี คือ ไม่ใช่วิธีที่เฉื่อยชาหรือยอมจำนน หากเป็นวิธีที่เข้มแข็งและต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ ไม่ใช่ยุทธวิธีที่เลือกใช้ในบางโอกาส หากเป็นยุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมอ เป็นสังขรณ์ที่น่าเชื่อถือไม่ใช่วิธีที่ดีในเชิงกระบวนการเท่านั้น หากเป็นวิธีที่หวังผลที่กลมกลืนกับวิธีการด้วย

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (2544 ข : 33) กล่าวว่า สถานการณ์ภายในเปลี่ยนแปลงมาก เป็นผลจากโลกที่ไร้พรมแดน พฤติกรรมของคนในชาติเปลี่ยนแปลง กฏกติกาโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญและกลไกต่างๆ เปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ ทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม มีมากและซับซ้อนมากขึ้น วิธีคิดและวิธีการจัดการจึงต้องเปลี่ยน แม้มาตรการบางอย่างจะใช้ได้ แต่วิธีการเดิมหลายอย่างก็ใช้ไม่ได้มีประสิทธิภาพ จึงต้องเข้าใจสถานการณ์ใหม่ และหาวิธีคิดและวิธีจัดการใหม่ สันติวิธีเป็นวิธีคิด วิธีจัดการที่น่าจะสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ทำให้คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ โดยรักและเอื้ออาทรต่อกัน ประกอบกับสถานการณ์ภายนอก มีความจำเป็นที่ประเทศต้องพึ่งตนเองมากขึ้น ไม่สามารถจะหวังพึ่งพาชาติใหญ่ได้ เพราะสถานการณ์เปลี่ยนแปลงมาก โลกมิได้แบ่งฝ่ายรวมทั้งบทเรียนทางเศรษฐกิจและบทเรียนจากปัญหาต่างๆ ที่ผ่านมา ทำให้ต้องทบทวนและหาวิธีกำหนดจุดยืนและทิศทางของชาติด้วย ความเป็นตัวของตัวเองที่จะนำความมั่นคงมาสู่ประเทศที่มียุทธศาสตร์ชาติที่

สามารถคุ้มครองสถานการณ์ของตัวเอง ด้วยการรู้เท่าทันรู้การเปลี่ยนแปลงของปัญหา โดยชาติไทยและคนไทยมีจุดยืนหรือทิศทางของชาติที่ชาวโลกเคารพเชื่อถือ น่าคบ สันติวิธีเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่สนองตอบสถานการณ์ที่กำลังเผชิญ

3.3 ความเป็นมาของสันติศึกษา

สันติศึกษาเป็นความพยายามอย่างหนึ่งในการต่อต้านสงครามและส่งเสริมสันติภาพ ด้วยการส่งเสริมความเข้าใจเรื่องสันติภาพและการปลูกฝังทัศนคติใฝ่สันติโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งในการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับสันติภาพและปลูกฝังทัศนคติที่ใฝ่สันติได้ หน่วยงานที่รับผิดชอบได้ทุ่มเทความพยายามที่จะหาทางจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อให้โลกอยู่กันอย่างมีสันติสุข การใช้วิถีทางการศึกษา เพื่อสร้างสันติภาพระหว่างมนุษย์ก็คือ การใช้วิถีทางแห่งเหตุผล โดยที่เชื่อว่ามนุษย์นั้นมีเหตุผล สามารถเข้าใจ เห็นอกเห็นใจและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสันติได้ แนวทางการศึกษาที่องค์การยูเนสโกใช้เพื่อส่งเสริมสันติภาพ คือ การศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ (Education for World Understanding หรือ Education for International Understanding) และ การศึกษาต่างวัฒนธรรม โดยพยายามใช้การศึกษาทำให้คนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยมีความเข้าใจ เคารพ เป็นมิตร และคิดช่วยเหลือกัน หลักการและวัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ มีดังนี้ (1) สร้างมิตรระหว่างชาติและการมองโลกอย่างกว้างๆ ในการศึกษาทุกระดับและในทุกรูปแบบ (2) ก่อให้เกิดความเข้าใจและการเคารพซึ่งบุคคลทุกชาติ ศาสนา วัฒนธรรม อารยธรรม ค่านิยมและแนวทางการดำรงชีวิต โดยสอนทั้งวัฒนธรรมและเชื้อชาติของตนและของชาติอื่น (3) ก่อให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ที่มีมากขึ้นระหว่างบุคคลและชาติต่างๆ ทั่วโลก (4) ก่อให้เกิดความสามารถในการติดต่อกับผู้อื่น (5) ไม่ตระหนักถึงแค่เพียงสิทธิ แต่คำนึงถึงหน้าที่ของบุคคล กลุ่มสังคม และชาติทั้งหลายที่จะต้องมีต่อกันและกัน (6) เข้าใจถึงความจำเป็นที่ต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและร่วมมือกันระหว่างชาติ (7) สร้างความพร้อมของแต่ละบุคคลที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนของตน ของประเทศของตนและของโลกโดยทั่วไป (8) เน้นหลักการไม่ยอมรับการใช้สงครามเพื่อแก้ปัญหาระหว่างประเทศ (รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์.

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นนี้ ได้มีการพัฒนาการศึกษาในหลายรูปแบบ และหลายวิธี ที่สำคัญมี 4 แนวทางคือ

3.3.1. แนวการศึกษาเปรียบเทียบ (comparative education) แนวนี้เปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศต่างๆ แนวนี้เป็นแนวดั้งเดิมที่ประเทศต่างๆ ใช้สอนระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของไทย (พ.ศ.2524) ก็คล้ายแนวนี้ คือ ศึกษาเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและการปกครองในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และเกี่ยวกับประเทศยุโรป ออสเตรเลียทางด้านเดียวกันในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3.3.2. แนวการศึกษาสหวัฒนธรรม (inter - cultural studies) แนวนี้เน้นวัฒนธรรมของชนชาติต่างๆ รวมทั้งของชนกลุ่มน้อยในประเทศ เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมต่างๆ มีความเข้าใจความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของวัฒนธรรมต่างๆ จนไม่เกิดอคติขึ้น ประเทศออสเตรเลียเริ่มสนใจแนวนี้มากขึ้น

3.3.3. แนวสากลทัศน์ศึกษา (global education) แนวนี้เป็นแนวใหม่ที่ยังไม่ค่อยจะเห็นตัวอย่างชัดเจนนัก เพิ่งจะเริ่มมีความสำคัญในรอบสิบปีที่ผ่านมา โดยที่ในปี พ.ศ.2514 นักวิทยาศาสตร์จำนวน 2,200 คน จากประเทศต่างๆ 23 ประเทศ ซึ่งมีความวิตกกังวลต่ออันตรายของการที่มนุษย์ใช้เทคโนโลยีไปในการทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของโลกเกินขนาด ได้ส่งสาส์นถึงนายคูตัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้นโดยเรียกร้องให้ชาวโลกตระหนักในภัยที่จะเกิดขึ้นนี้ หากชาวโลกไม่ร่วมมือกันป้องกันเสียแต่บัดนี้ สาส์นนี้เรียกกันว่า “เมนตัน เมสเสจ” (Menton Message) ในขณะเดียวกันก็มีขบวนการของกลุ่มที่เรียกว่า “คลับ ออฟ โรม” (Club of Rome) ซึ่งเป็นกลุ่มเรียกร้องให้มีการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจของโลกแบบใหม่ เพื่อความเป็นธรรมแก่ทุกประเทศ และเพื่อหยุดยั้งการแข่งขันกันทำลายทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของโลก จากแนวคิดสองกระแสนี้จึงได้เกิดแนวสากลทัศน์ศึกษาที่สอนให้ชาวโลกตระหนักในความรับผิดชอบร่วมกัน ในการสงวนรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของโลก และตระหนักในความจริงที่ว่า โลกเรานี้ผูกพันกันทางระบบเศรษฐกิจ จึงไม่ควรแบ่งแยกเป็นกลุ่มเหนือกลุ่มได้ และกลุ่มเหนือซึ่งหมายถึงยุโรปและอเมริกาควรช่วยเหลือกลุ่มได้หมายถึงประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายให้มากยิ่งขึ้น

3.3.4. แนวพัฒนาศึกษา (development education) แนวนี้วิวัฒนาการมาจากกระบวนการพัฒนาประเทศซึ่งเป็นงานหลักขององค์การสหประชาชาติ พัฒนศึกษาเป็นผลมาจากการค้นคว้าทางการและทฤษฎีการพัฒนาประเทศ การเมือง เศรษฐกิจและสังคม สาขาวิชา

ต่างๆ ที่แตกแขนงจากทฤษฎีการพัฒนาที่มี วิชาการบริหารเพื่อการพัฒนา วิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา เป็นต้น แนวพัฒนศึกษานอกจากจะเน้นให้เข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ในการพัฒนา เช่น ปัญหาความยากจน ความไม่รู้หนังสือ ฯลฯ แล้วยังเน้นการกระตุ้นมโนธรรมในการที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเหล่านี้ โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ

3.4 กระบวนการส่งเสริมสันติวิธี

หลักปฏิบัติสำหรับการแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีดังนี้ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ . 2548 : 73)

(1) ระลึกเสมอว่าเราแสวงหาความยุติธรรมและความปรองดองมิใช่แสวงหาชัยชนะ

(2) เดินและพูดด้วยอาการแห่งความเมตตา

(3) จิตใจให้บริสุทธิ์ และอิสระจากผลประโยชน์ส่วนตน

(4) ปฏิบัติกับมิตรและฝ่ายตรงข้ามด้วยความเอื้อเฟื้อ

(5) ละเว้นจากการใช้ความรุนแรงด้วยกาย วาจา ใจ

นอกจากนี้ โคทม อารียา(2546 : 23-25) ได้กล่าวถึง กลไกส่งเสริมสันติวิธีว่า ทุกภาคของสังคมควรก่อตั้งกลไกส่งเสริมสันติวิธี โดยทั่วไปเราอาจแบ่งสังคมเป็น 3 ภาค ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และ ภาคประชาสังคม ในส่วนภาครัฐ หน่วยงานของรัฐพึงปฏิบัติตาม คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 187/2546 ลงวันที่ 1 กันยายน 2546 ซึ่งมีหลักการว่า "บรรทัดฐานการจัดการความขัดแย้ง ต้องยึดมั่น"สันติวิธี"เป็นวิธีเดียวที่เป็นธรรม และสร้างความสงบสุขที่ยั่งยืน โดยเริ่มต้นที่รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อน " คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีย่อมผูกพันทุกหน่วยงานราชการ องค์การของรัฐแต่ละองค์การย่อมมีภารกิจโดยตรงอยู่หลากหลายคงไม่สามารถศึกษาส่งเสริมสันติวิธีในฐานะที่เป็นภารกิจหลักได้ รัฐจึงควรจัดตั้งองค์กรมหาชนอิสระ เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมสันติวิธีโดยเฉพาะภาคธุรกิจเอกชนควรเอาใจใส่เรื่องการศึกษา และ ประยุกต์ใช้สันติวิธีอย่างจริงจัง โดยเฉพาะสันติวิธีในระดับองค์กร ภาคประชาสังคม ควรมีการตื่นตัว ปัจจุบันมี มูลนิธิ เช่น มูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรมหรือมูลนิธิสันติภาพและการพัฒนา แต่ทำงานได้เพียงเล็กน้อย และอยู่ในวงที่แคบสังคมและรัฐควรให้ความสำคัญสนับสนุนองค์กรในลักษณะนี้ ให้เกิดขึ้นมากๆ และเปิดโอกาสให้ทำงานแล้วทดสอบประสิทธิผล ความขัดแย้งบางประการเช่น ในระดับประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วารีย์ พิศาลภักทรกุล (2531 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองจัดกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งชาติ วัดฤๅษะสงฆ์ เพื่อทดลองจัดกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และเพื่อเปรียบเทียบ เจตคติทางสันติภาพของนักเรียน ระหว่างก่อนและหลังได้รับการฝึกกิจกรรมสำหรับสันติภาพ ผลการวิจัยสรุปว่า นักเรียนมีเจตคติทางสันติภาพหลังจากการทดลองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง นักเรียน มีการประเมินตนเองตามการรับรู้ของตนเอง หลังการทดลองอยู่ในระดับสูงกว่าก่อนการทดลอง นักเรียนที่มีสถานภาพการอยู่อาศัยต่างกันและมีผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกัน มีเจตคติทางสันติภาพไม่แตกต่างกัน นักเรียนหญิงมีเจตคติทางสันติภาพสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนชาย และนักเรียนหญิง มีการประเมินตนเองตามการรับรู้ของตนเองภายหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน นักเรียนหญิงมีเจตคติทางสันติภาพสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีการประเมินตนเองตามการรับรู้ของตนเองภายหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน นักเรียนชายและหญิงมีความพึงพอใจ ในการฝึกกิจกรรมไม่แตกต่างกันโดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและชอบการจัดกิจกรรมแบบนี้ที่สุดในระดับมากที่สุด

สุนีย์ สุขเจริญ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทางเลือกในการจัดสันติศึกษาในหลักสูตรตามมหาวิทยาลัยตามทัศนะของนักวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักวิชาการ ทางเลือกต่าง ๆ ในการจัดสันติศึกษาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ผลการวิเคราะห์พบว่า ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีทักษะ รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธี ตระหนักถึงคุณค่าและมีจิตใจใฝ่สันติ ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องสันติภาพ ด้านเนื้อหาสาระประกอบด้วยเรื่องโครงสร้างของสังคมที่ไม่เป็นธรรม วิธีการลดความรุนแรง โดยจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบสหวิทยาการ เน้นการแก้ปัญหา มีการสัมมนา อภิปราย ฝึกทักษะในสถานการณ์จำลอง ส่วนผู้สอนควรเป็นผู้มีทัศนคติ มองแบบองค์รวม มีโลกทัศน์กว้าง ใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเห็นคุณค่า มีศรัทธา มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญา และวัตถุประสงค์ของการสอนสันติภาพ วิธีการจัดควรสอนสอดแทรกแนวคิดสันติศึกษา ในรายวิชาต่าง ๆ หรือจัดรายวิชาสันติศึกษาไว้ในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัยเป็นวิชาเลือก

อมรรัตน์ อริยะชัยประดิษฐ์ (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ศึกษาเฉพาะกรณีการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 โดย

ศึกษาเชิงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย โดยการศึกษาจากเอกสารรูปแบบการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ของต่างประเทศมาศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยในอัยการและชั้นศาล ในขณะที่ในประเทศแคนาดาได้ใช้รูปแบบการล้อมวงในชั้นศาลเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาของไทยแล้ว พบว่า ควรที่นำรูปแบบการไกล่เกลี่ยมาใช้เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มีความยืดหยุ่น และสามารถใช้กับความผิดได้หลากหลายแม้จะเป็นความผิดร้ายแรงก็ตาม นอกจากนี้รูปแบบดังกล่าวยังไม่เกินขอบอำนาจหน้าที่ ของพนักงานคุมประพฤติซึ่งสามารถนำไปใช้ในชั้นอัยการและชั้นศาล

อมร เจริญเกษ (2546 : 49-50) ศึกษาเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในท้องที่สถานีตำรวจนครบาลบางพลัด และเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการนำแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นการประนีประนอมไกล่เกลี่ยกันในกรณีที่ผู้ตอบเป็นผู้เสียหายคดีทั่วไปหรือคดีอาญา เห็นด้วยที่จะให้ผู้กระทำผิดยอมชดใช้ค่าเสียหาย เห็นด้วยที่จะให้มีการนำผู้กระทำผิดไปฟื้นฟูแก้ไข และเห็นด้วยที่จะมีการเปลี่ยนจากการแก้แค้นทดแทนมาเป็นแก้ไขฟื้นฟูเยียวยา อย่างไรก็ตาม หากมองในแง่ของผู้เสียหาย ประชาชนบางส่วนก็ไม่อยากที่จะให้มีการไกล่เกลี่ยกัน อยากให้มีการลงโทษตามกฎหมาย และเพิ่มโทษที่หนักเพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดความหยาบช้า เช่นกรณีและผู้เป็นญาติผู้เสียชีวิต ประชาชนส่วนใหญ่ไม่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดนี้ และประชาชนยังคงเกรงว่าเมื่อมีการประนีประนอมกันเกิดขึ้นง่ายทุกครั้ง จะเป็นช่องทางที่จะทำให้อาชญากรนำมาเป็นเครื่องมือในการก่อเหตุร้ายได้

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน : กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน และเพื่อหาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่นำไปสู่การเสริมสร้างความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ประกอบด้วย 7 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณธรรม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ รู้รัก สามัคคี พึ่งพาเกื้อกูลกัน มีจารีตประเพณีดีงาม และรักภูมิใจชาติและท้องถิ่น

กระบวนการที่โรงเรียนใช้ในการปลูกฝัง/เสริมสร้างคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน พบว่า ในภาพรวมโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 5 โรงเรียนได้ใช้กระบวนการ ดังนี้

(1) สอดแทรกในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมของโรงเรียน

(2) สร้างความตระหนักและจัดบรรยากาศในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะ

(3) ให้ทุกคนทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการปลูกฝัง/ในการเสริมสร้างคุณลักษณะ กระบวนการที่ครูใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝัง/เสริมสร้างคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน พบว่า ในภาพรวมครูในโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 5 โรงเรียน ได้ใช้กระบวนการดังนี้ (1) การสอดแทรกในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมุ่งเน้นการใช้กระบวนการกลุ่ม (2) การสร้างสถานการณ์บทบาทสมมติ (3) การฝึกปฏิบัติ (4) การประพาดิตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของครู (5) การอบรมสั่งสอน

แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็นตรงกันว่า การจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่นำไปสู่ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ดังนี้

(1) ผู้บริหารโรงเรียน ต้องประพาดิตนปฏิบัติตนอย่างเป็นแบบอย่าง เป็นแกนนำในการกำหนดนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน สร้างจิตสำนึกความสมานฉันท์และเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นกับครูในโรงเรียน

(2) ครู ต้องประพาดิตนอย่างเป็นแบบอย่าง ประพาดิตตามนโยบายและโครงการของโรงเรียนที่ร่วมกันตั้งไว้ มีความสามัคคีในหมู่คณะ ร่วมมือในการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จขององค์กร

(3) นักเรียน นำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติต่ออย่างจริงจัง มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดูแลเอาใจใส่ และมีความเห็นอกเห็นใจกัน

(4) ผู้ปกครองดูแลเอาใจใส่การประพฤติปฏิบัติของบุตรหลานร่วมกับโรงเรียน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนทั้งด้านการปฏิบัติ และร่วมแสดงความคิดเห็น ชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่โรงเรียน

(5) กรรมการสถานศึกษา ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ แนวปฏิบัติแก่สถานศึกษาและชุมชน ร่วมดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรม/งบประมาณกับทางโรงเรียน

พงษ์ศักดิ์ แป้นแก้ว (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้ของ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2) เปรียบเทียบรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นปี สาขาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาชายมีรูปแบบการเรียนรู้เป็นแบบอเนกนัย ต่างจากนักศึกษาหญิงที่มีรูปแบบการเรียนรู้เป็นแบบปฏิบัติ 2) นักศึกษาที่มีอายุน้อยมีรูปแบบการเรียนรู้เป็นแบบปฏิบัติ ต่างจากนักศึกษาที่มีอายุมากที่มีรูปแบบการเรียนรู้เป็นแบบอเนกนัย 3) นักศึกษาต่างระดับชั้นปีมีรูปแบบการเรียนรู้เป็นแบบเดียวกัน คือ แบบปฏิบัติ 4) นักศึกษาต่างสาขาวิชา มีรูปแบบการเรียนรู้ต่างกัน ส่วนใหญ่เป็นแบบปฏิบัติ รองลงมาเป็นแบบอเนกนัย 5) นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีรูปแบบการเรียนรู้แบบอเนกนัย ส่วนนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงเป็นแบบปฏิบัติ

สุรศักดิ์ ยอดหาญ (2546 : บทคัดย่อ) รูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสถาบันราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ ปีที่เข้าศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา และสถาบันราชภัฏที่ศึกษา

ผลการวิจัยสรุปว่า

(1) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานครมีรูปแบบการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมมากที่สุด จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 57.10 รองลงมาเป็นแบบอิสระ จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 แบบร่วมมือ จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 13.20 แบบพึ่งพา จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 6.30 แบบแข่งขัน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.80 และแบบหลีกเลี่ยงน้อยที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.60

(2) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีเพศต่างกันปีที่เข้าศึกษาต่างกันสาขาวิชาที่ศึกษาต่างกันและสถาบันราชภัฏที่ศึกษาต่างกัน มีรูปแบบการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องดัชนีวัดความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อสังคมไทย โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผลการวิจัยพบว่า

(1) ความสมานฉันท์ หมายถึง ความร่วมมือร่วมใจ หรือความสามัคคี ความเอื้ออาทร หมายถึง ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

(2) คุณลักษณะของเด็กที่มีความสมานฉันท์ คือ มีความสามัคคี และให้ความร่วมมือกับผู้อื่น

(3) คุณลักษณะของเด็กที่มีความเอื้ออาทร คือ มีน้ำใจ และมีความเมตตากรุณา

(4) พฤติกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กมีความสมานฉันท์ คือ ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น มีโอกาสช่วยเหลือกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

(5) พฤติกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กมีความเอื้ออาทร คือ มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเห็นอกเห็นใจ

(6) ปัจจัยด้านบริบทที่เด็กจะดำเนินการให้สำเร็จ โดยใช้ความสมานฉันท์และความเอื้ออาทร คือ มีบรรยากาศที่เอื้อให้เด็กเกิดความสมานฉันท์และความเอื้ออาทร และจัดสิ่งแวดล้อมให้เด็กทำงานร่วมกัน

(7) ปัจจัยด้านกระบวนการที่เด็กจะดำเนินการให้สำเร็จ โดยใช้ความสมานฉันท์และความเอื้ออาทร คือ ครูต้องจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้น การพัฒนาความสมานฉันท์ และเอื้ออาทร จัดประสบการณ์ให้เด็กมีความเมตตากรุณา

(8) ปัจจัยด้านผลผลิตที่เด็กจะดำเนินการให้สำเร็จ โดยใช้ความสมานฉันท์และความเอื้ออาทร คือ เด็กยอมรับและเห็นคุณค่าของความสมานฉันท์และเอื้ออาทร ครูและเด็ก เห็นคุณค่าและนำความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเด็กมีพฤติกรรมความสมานฉันท์และเอื้ออาทร

(9) ปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กมีความสมานฉันท์ คือ ไม่มีกิจกรรมที่ให้โอกาสเด็กสมานฉันท์ ไม่ให้เด็กมีโอกาสช่วยเหลือกัน เด็กคิดแต่ประโยชน์ตนเอง และเห็นแก่ตัว

(10) ปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กไม่มีความเอื้ออาทร คือ เด็กเห็นแก่ตัว และเด็กชอบเอาวัดเอาเปรียบ

(11) แนวทางที่ทางโรงเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา ต้องดำเนินการเพื่อช่วยให้เด็กมีความสมานฉันท์และเอื้ออาทร คือ ส่งเสริมให้เด็กได้ช่วยเหลือกันและทำงานเป็นกลุ่ม สร้าง

สิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสมานฉันท์และเอื้ออาทร และควรจัดบรรยากาศให้มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทร

มนตรี แยมกลีกร (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบของนิสิตปริญญาตรีสาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างรูปแบบการสอน ขั้นนำรูปแบบการสอนไปทดลองใช้ และขั้นการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการสอน ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบของนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา มีลำดับขั้นตอนการสอน 6 ขั้นตอน คือ ขัดแย้งกังขา ค้นคว้าข้อมูล เพิ่มพูนปัญญา สัมมนา มวลมิตร เสนอความคิดกลุ่มใหญ่ และสร้างความมั่นใจร่วมกัน ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการสอนพบว่า มีค่าประสิทธิผลเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เพียงหน่วยการเรียนรู้เดียว แต่ถ้าพิจารณาแนวโน้มพบว่าค่าประสิทธิผลของรูปแบบการสอนมีพัฒนาการความก้าวหน้าที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ในส่วนของความพึงพอใจพบว่านิสิตมีความพึงพอใจในระดับมาก

เสริมศักดิ์ บุตรทอง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติภาพสำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 4 สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 1 และ 2 โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ ศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติภาพสำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 4 สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาสเขต 1 และ 2

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ของสังคัมศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติภาพในห้องเรียนมีการเสริมสร้างมาก และปานกลาง โดยการเสริมสร้างมาก ได้แก่ การสร้างคุณธรรมหลัก การปลูกฝังความภูมิใจในการเป็นชาติของตน และการเสริมสร้างปานกลาง คือ การลดความขัดแย้งในตนเองและระหว่างบุคคล การสร้างทัศนคติที่ดีในการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคนในโลก การรู้จักให้ความเคารพผู้อื่น ส่วนการเสริมสร้างสันติภาพนอกห้องเรียนมีการเสริมสร้างปานกลาง และน้อย การเสริมสร้างปานกลาง ได้แก่ การทำเอกสารแผ่นพับ ส่วนการเสริมสร้างน้อย คือ การทำโครงการกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้เชิงวิชาการ เกี่ยวกับการเสริมสร้างสันติภาพและกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

จรรยา ภูอุดม (2544:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้น

ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การหาประสิทธิภาพของรูปแบบ และ ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงรูปแบบ ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ เป็นรูปแบบที่สามารถช่วยนักเรียนมีพัฒนาการทางด้านทักษะการคิดเชิงเหตุผล ความเข้าใจในมิติ ความสามารถนำความรู้ไปใช้ ความคงทนของความเข้าใจ มีเจตคติต่อการเรียน และพัฒนาการด้านทักษะการรู้คิดเกี่ยวกับการกำกับตนเองดีกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ

มลิวัลย์ สมศักดิ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ขั้นตอนที่ 2 เป็นการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลการวิจัยโดยสรุป พบว่า ได้รูปแบบการสอนที่มีขั้นตอน 5 ขั้นตอนคือ ชั้นเสนอสถานการณ์ ชั้นฝึกการคิดเป็นรายบุคคล ชั้นฝึกการคิดเป็นกลุ่มย่อย ชั้นอภิปรายผล และชั้นประเมินกระบวนการคิด สำหรับประสิทธิภาพของรูปแบบการสอน มีประสิทธิภาพเพียงพอในการนำไปใช้ ในการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยที่นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรียนด้วยรูปแบบการสอนดังกล่าวมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01